

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra soukromoprávních disciplín

Práva a povinnosti státních zaměstnanců

Bakalářská práce

The rights and obligations of state employees

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
JUDr. Anna Doležalová

AUTOR PRÁCE
Ing. Tina Fulínová

PRAHA
2023

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá rozbořem zákona o státní službě z pohledu povinností a práv. Práce obsahuje rešeršní činnost v rámci zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě, ale především je hlavní pozornost věnována právům a povinnostem státního zaměstnance, dále jejich porovnání mezi ostatními účinnými legislativními předpisy. Práce se také zabývá například vyložením pojmů státní služba, státní zaměstnanec, ústavní a evropské základy státní služby, dobrá správa a povinnosti státních zaměstnanců. Shrnutí historie od počátku vzniku služby státu až po současnost. Na základě literárních podkladů a zamyšlení autora je vytvořena samostatná kapitola zabývající se úvahou o povinnostech a omezeních práv státních zaměstnanců *de lege lata* a náměty *de lege ferenda*. Vše je zakončeno závěrečnou kapitolou.

Klíčová slova: státní zaměstnanec, povinnost, omezení práv, veřejná správa, státní služba, dobrá správa

Anotation

This bachelor thesis deals with the analysis of the Civil Service Act in terms of obligations and rights. The thesis includes recherche activities within the framework of Act No. 234/2014 Coll., on the Civil Service, but the main focus is on the rights and obligations of civil servants, as well as their comparison among other effective legislative provisions. The work also deals with, for example, the interpretation of the terms civil service, civil servant, constitutional and European foundations of civil service, good administration and duties of civil servants. A summary of the history from the origins of the civil service to the present day. On the basis of literature and the author's reflections, separate chapter is created dealing with *de lege lata* considerations on the obligations and limitations of civil servants' rights and *de lege ferenda* suggestions. All of it is concluded with a final chapter.

Keywords: civil servant, liability, restrictions on rights, civil service, good governance

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Netvořicích 14. 03. 2023

Ing. Tina Fulínová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí mé bakalářské práce, paní JUDr. Anně Doležalové, za věnovaný čas, odborné vedení a poskytnutí cenných rad, které mi pomohly zaměřit se na to podstatné. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za trpělivost a pomoc při studiu.

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Rešerše.....	8
2.1. Pracovní poměr.....	8
2.2. Státní služba, státní zaměstnanec	10
2.2.1. Pravidla etiky státních zaměstnanců.....	14
2.3. Ústavní základ	14
2.4. Princip dobré správy	15
2.5. Historický vývoj	16
2.6. Práva státních zaměstnanců podle zákona o státní službě	18
2.7. Povinnosti státních zaměstnanců podle zákona o státní službě	21
2.8. Povinnosti v rámci vztahu ke spravovaným subjektům	29
2.9. Povinnosti zohledňující ochranu veřejného zájmu	31
2.10. Povinnosti s ohledem na vztah k úřadu	37
3. Úvahy <i>de lege lata</i> a náměty <i>de lege ferenda</i>	53
3.1. Nepřijetí daru	53
3.2. Služba při odvrácení živelní pohromy	54
3.3. Sladění pracovního a osobního života zaměstnance.....	54
4. Závěr.....	56
5. Literární zdroje	58
5.1. Seznam publikací.....	58
5.2. Seznam legislativních předpisů	60
5.3. Seznam internetových zdrojů.....	62

1. Úvod

Tématem práce jsem si zvolila práva a povinnosti státních zaměstnanců. Služební zákon (218/2002 Sb.) s nepochybně dlouhodobou legisvakanční lhůtou, který nikdy účinnosti nenabyl, byl nahrazen zákonem č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o státní službě“). Práva a povinnosti vyplývají z uzavření oboustranné dohody a zásadní je, kdo s kým dohodu uzavírá. Vytvořená bakalářská práce je proto rozložena do několika částí.

První část práce se zabývá pracovním poměrem jako takovým, tedy objasnění obecných náležitostí a subjektů, včetně vysvětlení pojmu závislé práce. Základním pramenem této části práce je zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákoník práce“). Dále je proveden rozbor zákona o státní službě, kterým jsou stanoveny mj. podmínky pro výkon řádné státní služby.

Druhá část práce je zaměřena na historický vývoj právní úpravy státní služby s právy a povinnostmi státního zaměstnance, včetně pohledu do zákona o státní službě zacíleného na vztah výkonu pracovní činnosti zaměstnance ke spravovaným subjektům, k ochraně veřejného zájmu a ve vztahu k úřadu. Dále se analyzují platné právní úpravy se zaměřením na rozdíly či shody zákonů upravující výkon zaměstnání ve služebním poměru. Základním literárním pramenem je zákon o státní službě popřípadě další zdroje jako např. služební předpisy náměstka ministra vnitra pro státní službu.

V rámci bakalářské práce není možné obsáhnout veškeré názory, komentáře a hlediska rozebírající tuto problematiku, tudíž je rozvržena podle vlastní úvahy. Třetí částí je porovnání legislativních předpisů a provedení úvahy zájmových povinností státního zaměstnance.

Cílem práce je rozbor práv (§ 77) a povinností (§ 79) státního zaměstnance spolu se souvisejícími ustanoveními podle zákona o státní službě, popřípadě jejich možnými vztahy s jinými legislativními předpisy.

2. Rešerše

2.1. Pracovní poměr

Je základní uzavření dohody mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem podle platného zákona de facto podle ustanovení zákoníku práce¹. Za vykonanou činnost podle řešených úkonů dostává zaměstnanec od zaměstnavatele odměnu ve formě platu popř. mzdy. Pracovní poměr musí být vždy uzavřen písemnou formou, tj. pracovní smlouvou, a to buď na dobu určitou (doba trvání pracovní smlouvy je limitovaná) nebo na dobu neurčitou (stanovení ukončení pracovního poměru není specifikováno, není limitovaná). Zákoník práce také umožňuje zaměstnavateli uzavřít se zaměstnancem písemnou dohodu výkonu práce mimo pracovní poměr tzv. dohodu o provedení práce nebo dohodu o pracovní činnosti. Pracovním poměrem je řešena mezi oběma subjekty pracovní náplň s trváním pracovní doby, kdy zaměstnanec má sjednán plný či částečný (zkrácený) úvazek, který je podílem z plného pracovního fondu zaměstnance k odvedení práce. Pracovní smlouva musí splňovat povinné náležitosti: identifikace zaměstnance a zaměstnavatele, druh práce, místo výkonu práce a den nástupu do práce. Změny v pracovním poměru jsou řešeny formou písemných dodatků či úplnou změnou pracovní smlouvy. Práva a povinnosti zaměstnance a zaměstnavatele v pracovním poměru jsou definovány v zákoníku práce následovně²:

1. Zaměstnavatel je povinen od počátku pracovního poměru přidělovat zaměstnanci práci podle pracovní smlouvy, platit mu za vykonanou práci mzdu a vytvářet mu vhodné podmínky k plnění pracovních úkolů.
2. Zaměstnanec je povinen konat práci sám v pracovní době stanovené zaměstnavatelem. Je povinen vykonávat práci podle svých sil, znalostí a schopností, kvalitně a včas plnit pokyny zaměstnavatele a nadřízených, řádně hospodařit se svěřenými prostředky a chránit majetek zaměstnavatele. Vedoucí zaměstnanec zodpovídá navíc mimo jiné za řízení a kontrolu odvedené práce svých podřízených, organizaci práce a vytváření dobrých pracovních podmínek. Všichni zaměstnanci mohou

¹ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

² Wikipedia.org. Pracovní poměr. [online].

v rámci svého oboru navíc podnikat, ale pouze s předchozím písemným souhlasem zaměstnavatele, který lze kdykoli odvolat. To se ale netýká vědecké, pedagogické, publicistické, literární a umělecké činnosti.

3. Zaměstnanci vykonávající státní úřad, policii, ozbrojené síly, justice a jiných obdobných institucí zajišťujících výkon veřejné správy jsou dále povinni jednat a rozhodovat nestranně, zachovávat mlčenlivost, zdržet se přijímání darů a jiných výhod, s výjimkou darů a výhod od zaměstnavatele. Dále nesmí být členy statutárního nebo kontrolního orgánu právnické osoby provozující obchodní činnost, pokud tam nejsou vysláni zaměstnavatelem. Sami mohou vykonávat podnikání v jakémkoli oboru pouze s předchozím písemným souhlasem zaměstnavatele (netýká se vědecké, pedagogické, publicistické, literární nebo umělecké činnosti nebo činnosti týkající se správy osobního majetku).
4. Pracovní doba je základní jednotkou pro určení a rozvrh jednotlivých pracovních směn. Tyto směny mohou být různého charakteru, ale za týden nesmí obecně přesáhnout 40 hodin. Směna je rozvržena buď rovnoměrně, což odpovídá 8 hodinám práce, nebo nerovnoměrně kde dochází k setrvání pracovní činnosti v délce až 12 hodin. Základem pro pracovní dobu je, že zaměstnanec musí být na jemu stanoveném pracovišti.

V zákoníku práce³ zákonodárce ukládá zaměstnavateli následující: „... je povinen poskytnout zaměstnanci nejdéle po šesti hodinách nepřetržité práce pracovní přestávku na jídlo a oddech nejméně v délce 30 minut, mladistvým po čtyřech a půl hodinách. Poskytnuté přestávky na jídlo a oddech se nezapočítávají do pracovní doby a neposkytují se na začátku a na konci pracovní doby“.

Ukončení nebo zánik pracovního poměru lze podle zákoníku práce provést pěti způsoby: A - dohodou, B - výpovědí, C - okamžitým zrušením, D- zrušením ve zkušební době, E - uplynutím doby, byl-li sjednán na dobu určitou.

Zaměstnanec⁴ – může být pouze fyzická osoba (člověk), která se zavázala k výkonu závislé práce v základním pracovněprávním vztahu.

³ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění.

⁴ Příručka pro personální agendu a odměňování zaměstnanců [online].

Zaměstnavatel⁵ – je osoba, pro kterou se fyzická osoba zavázala k výkonu závislé práce v základním pracovněprávním vztahu.

2.2. Státní služba, státní zaměstnanec

Státní služba je dělena do třech systémů, a to kariérní, meritní a kombinace⁶. U kariérního systému je garantován služební poměr a platový postup. U meritního systému jsou zaměstnanci přijati do pracovního poměru podle soukromoprávních předpisů. U kombinovaného systému lze konstatovat prolínání obou předchozích systémů, kde dokladem o jeho existenci je služební zákon a celková koncepce služby v praxi.

Pro výkon úkolů je veřejná správa vybavena věcnými, finančními a personálními prostředky, přičemž zásadní význam ve kvalitě a efektivitě výkonu veřejné správy tkví v lidech. Pan Hendrych poukazuje na skutečnost, že okruh fyzických osob podílejících se v různých kategoriích na výkonu veřejné správy je poměrně široký: „*profesionálové a laici, civilní zaměstnanci a příslušníci veřejných ozbrojených sborů, politici, úředníci a pomocný či obslužný personál, zaměstnanci veřejných služeb*“ a další. Z množiny výše vyjmenovaných je výše tvořena zaměstnanci veřejné správy, tedy veřejného sektoru, kteří jsou placeni z veřejných prostředků a lze je definovat těmito pojmovými znaky: „*zaměstnanecký (služební) poměr ke státu nebo jinému zaměstnavatelskému subjektu veřejné správy, vykazující určitou trvalost, spočívající v odborném zajišťování veřejných úkolů.*“⁷ Zákon č. 218/2002 Sb. o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech (služební zákon) upravoval výkon státní správy jako „*službu, kterou Česká republika poskytuje veřejnosti*“ přičemž fyzické osoby vykonávající tuto činnost pojmenoval jako státní zaměstnance. Zákon o státní službě č. 234/2014 Sb. v § 6 definuje státního zaměstnance jako fyzickou osobu „*... která byla přijata do služebního poměru a zařazena na služební místo nebo jmenována na služební*

⁵ Příručka pro personální agendu a odměňování zaměstnanců [online].

⁶ TINTĚRA, Pavel. 2004. *Veřejná služba a systémy služby*. Justice.cz [online].

⁷ HENDRYCH Dušan a kol. 2016. *Správní právo, Obecná část*, 9 vydání. Praha: C. H. Beck: s. 331. ISBN 978-80-7400-624-1 (váz.).

místo představeného k výkonu některé z činností...“, které zákonodárce taxativně určil v § 5.

Služba je rozdělena do dvou specifických pojmů na veřejnou a státní, přičemž veřejná služba je nadřazena státní službě. Ve veřejné službě jde o pracovněprávní vztah ke státu či jinému veřejnoprávnímu zaměstnavateli, kde osoba se stává veřejným zaměstnancem. Tito zaměstnanci plní tzv. službu veřejnosti. Naopak u státní služby se jedná o právní poměr zaměstnanců ve státní správě nebo jiných ústavech. Státní službu vykonávají osoby působící ve funkci orgánu státní správy, do kterého byli jmenováni a splňují požadavky stanovené služebním zákonem.

Státní služba se řídí podle základních principů např. depolitizace, vzdělanost a odbornost, zákonnost, rovnoprávnost, nestrannost, proporcionalita, právní jistoty, konání v přiměřené časové lhůtě, participace a úcty k soukromí. Tyto rysy jsou odvozeny od zásad dobré správy, které jsou obsaženy v dokumentech Rady Evropy (podrobněji v kapitole 2.3 a 2.4).

Zaměstnanec a stát mezi sebou tvoří tzv. veřejnoprávní vztahy, které jsou přijaty podle zákona o státní službě, a tudíž podléhají veřejnoprávní regulaci. V případě, že se rozhoduje ve sféře státního zaměstnance, musí se rozhodovat ve správním řízení, které lze napadnout ve správním soudnictví. Dospělo se tak ke změně ochrany zaměstnance, bez ohledu na politickou a úřednickou úroveň, přesto lze počítat, že tyto dvě úrovně se budou stále prolínat⁸.

Podle zákona o státní službě je vedoucím zaměstnancem tzv. představený státní zaměstnanec. Ten je oprávněn vést podřízené státní zaměstnance, ukládat jim služební úkoly, organizovat, řídit, kontrolovat výkon jejich služby a dávat jim k tomu příkazy. Za představeného se považuje i fyzická osoba, která je oprávněna na základě zákona dávat státnímu zaměstnanci příkazy k výkonu služby (politik - člen vlády). Představený si ze svých přímo podřízených určí jednoho, který je jeho zástupcem.

Osoba vykonávající ve správním úřadu činnost je označena jako státní zaměstnanec. Za státní úřad lze považovat ministerstva a další správní úřady, které podléhají zákonu č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních

⁸ VALACHOVÁ Kateřina. *Zákon o státní službě I*. Právní prostor.cz [online].

orgánů státní správy ČR, ve znění pozdějších předpisů (tzv. kompetenčního zákona).

Působnost zákona o státní službě je vymezena tak, že upravuje právní poměry státních zaměstnanců vykonávajících správní činnost v úřadech státní správy, organizační záležitosti státní služby, služební poměry státních zaměstnanců, odměňování státních zaměstnanců a řízení ve věcech služebních, jakož i úprava organizačních záležitostí zaměstnanců správních orgánů setrvávajících v základním pracovním poměru (viz § 1). Zákon o státní službě proto zavádí konkrétní právní úpravu postavení státních zaměstnanců (většina těchto otázek byla dosud upravena v zákoníku práce). V zákoně jsou i současně vymezeny osoby, na které se nevztahuje (viz § 2).⁹ Jedná se o vynětí členů vlády, jejich poradců, vedoucího Úřadu vlády ČR, člena Rady pro rozhlasové a televizní vysílání, Rady českého telekomunikačního úřadu a Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, a dalších. U zaměstnanců, kteří zastupují povětšinou pomocný personál, tudíž nevykonávají státní správu, se jejich pracovní poměr řídí podle zákoníku práce. Byly vyloučeny osoby s činností či funkcí vykonávající ve vedoucím postavení úřadu, aby bylo zajištěno oddělení politické od úřednické úrovně, s cílem poskytnuté jistoty nezávislého rozhodování v působnosti konkrétního správního úřadu. Státní zaměstnanci v pracovním poměru zařazení na služební místo podle § 178 nebo § 178a zákona o státní službě, mají pracovně právní vztah upraven zákoníkem práce.

Státní zaměstnanec naplňující úkoly státní správy a zároveň taxativně vyjmenovaný ve služebním zákoně je osobou přijatou do služebního poměru na služební místo nebo jmenovanou na služební místo představeného k výkonu některé z činností uvedených v § 5 služebního zákona. Vyjmenované obory služby jsou obsaženy v Nařízení vlády č. 106/2015 Sb. o oborech státní služby. *„Základní charakteristikou služebního poměru je jeho založení ke státu, tj., k České republice, a to jmenováním na služební místo v konkrétním oboru služby.“*¹⁰ Vlastnosti státně-služebního poměru byly vyprofilovány postupně již od dob

⁹ KORBEL F., STAŇKOVÁ K. 2016. *Zákon o státní službě – nová problematika veřejného práva*. epravo.cz [online].

¹⁰ PICHRT, Jan a kolektiv. 2015. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha, Wolters Kluwer, a. s.:s. 80–81.

Rakouska-Uherska. Služební poměr vzniká rozhodnutím o jmenování a následným zařazením zaměstnance na určitý úsek výkonu státní správy. Služební poměr státních zaměstnanců se od pracovního poměru liší svoji právní povahou. Zvláštní senát Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu při rozhodování kompetenčního sporu v minulosti potvrdil výklad veřejnoprávní povahy služebního poměru u služebních poměrů příslušníků bezpečnostních sborů v rozsudku¹¹ sp. zn. Konf 76/2004 ze dne 17. 8. 2005. Uvedl, že „ ... služební poměr vzniká mocenským aktem služebního funkcionáře a po celou dobu svého průběhu se výrazně odlišuje od poměru pracovního, který je naopak typickým poměrem soukromoprávním, jehož účastníci mají rovné postavení. Ne každý vztah ke státu má ale podle stávající úpravy takový charakter. Vodítkem tu může být charakter právní úpravy: je zřejmé, že tam, kde je užití zákoníku práce vůbec anebo z převážné části vyloučeno a úprava služebního poměru má kodexový charakter, půjde o poměr veřejnoprávní.“ Jelikož je služební poměr zakládán a ukončován jednostranným rozhodnutím služebního úřadu a jedním z účastníků tohoto vztahu je orgán veřejné moci, jedná se o vztah veřejnoprávní.

Stejně jako vznik, změna a zánik služebního poměru i obsah služebního poměru opět odráží specifické podmínky veřejného práva na postavení státních zaměstnanců. Služební zákon stanoví povinnosti a pravomoci státních zaměstnanců, příkazy k plnění jejich povinností a pravidla pro odměňování příkladného výkonu služby. Jde o taxativní vymezení všech povinností státního zaměstnance za určitých okolností podle § 77 zákona o státní službě. Státní zaměstnanci zastávající funkce tzv. supervizorů mají ze zákona další specifické povinnosti.

Služební zákon obsahuje i kárnou odpovědnost (§ 87 a násl.). Dodržení služební kázně zaměstnance je řádné plnění povinností státního zaměstnance podle zákonných ustanovení, služebních předpisů a příkazů (příkazy viz § 84 a násl.). Závažná porušení služební kázně jsou disciplinární delikty, disciplinární porušení jsou specifickým typem správního deliktu.¹²

¹¹ Usnesení Zvláštního senátu zřízeného podle zákona č.131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů, ze dne 17. 8. 2005, sp. zn. Konf 76/2004. [online].

¹² KORBEL F., STAŇKOVÁ K. 2016. *Zákon o státní službě – nová problematika veřejného práva*. epravo.cz [online].

2.2.1. Pravidla etiky státních zaměstnanců

Pravidla etiky jsou zmíněny v povinnostech § 77 odst. 1 písm. t) zákona o státní službě, přičemž dále jsou definována ve služebním předpisu náměstka ministra vnitra pro státní službu č. 13/2015 ze dne 14. prosince 2015, a stanoví pravidla etiky státních zaměstnanců, tedy tzv. etický kodex, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2016. Tímto služebním dokumentem jsou upraveny základní zásady řádného výkonu státní služby, kterými se státní zaměstnanec musí nechat vést. Etický kodex obsahuje oblast zákonnosti a přiměřenosti plnění služebních úkolů, oblast profesionality, vystupování, rychlosti a efektivity, střetu zájmů, korupce a nakládání se svěřenými prostředky.¹³ ¹⁴Etický kodex je závazný nejen pro státní zaměstnance, ale i pro zaměstnance v pracovním poměru vykonávající činnost podle § 5 zákona o státní službě a osoby ve služebním poměru podle jiného stanoveného zákona vykonávající služebním poměr ve státní správě. Služební předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu platí pro všechny zaměstnance ve služebním úřadu s výjimkou tzv. regulačních orgánů. Povinnost dodržovat služební řád při výkonu státní služby vyplývá z § 77 odst. 1 písm. c) zákona o státní službě a jejich nedodržení je porušením služební kázně podle § 87 zákona o státní službě.

2.3. Ústavní základ

Ústava České republiky poskytuje rámeček služebnosti veřejné moci v čl. 2 odst. 3 „*Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.*“¹⁵ Výkon státní moci je podřízený službě všem občanům.¹⁶ Samotná služba je vykonávána konkrétními osobami - úředníky, resp. zaměstnanci veřejného sektoru, kteří tvoří personální základ veřejné

¹³ Služební předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu ze dne 14. prosince 2015, kterým se stanoví pravidla etiky státních zaměstnanců. [online].

¹⁴ BŘEŇ, Jan. 2017. *Základní charakteristika státní správy*. I. vydání. Praha, Institut pro veřejnou správu: s. 64. ISBN 978-80-86976-44-0.

¹⁵ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky.

¹⁶ RYCHETSKÝ, Pavel. In RYCHETSKÝ, Pavel (ed). 2015. *Ústava České republiky, Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha, Wolters Kluwer: s. 16.

správy.¹⁷ Současně byl do Ústavy v čl 79 zakotven systém státní služby. Skutečné ovládnutí správy státu Komunistickou stranou Československa po stránce personální a ideologické vedlo k tomu, že vytvářelo abnormální vztahy nadřízený vs. podřízený a utvářelo veřejné narušování zájmové činnosti. Ustanovení čl. 79 odst. 2 Ústavy České republiky uvádí, že „[p]rávní poměry státních zaměstnanců v ministerstvech a jiných správních úřadech upravuje zákon.“, tedy předpokládá úpravu právních vztahů zvláštními právními předpisy pro zaměstnance, přičemž lze předpokládat, že vztahy mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem musí být postaveny na odlišném základu, než poskytuje soukromoprávní postavení subjektů, jak je tomu v zákoníku práce. Zákon o státní službě, proto stanovuje nejen zákonné podmínky pro státní zaměstnance a řádný výkon jejich činnosti v daném úřadu, ale i další organizační záležitosti související se státní činností úředníků. Ve výkonu státní služby nebo v souvislosti s ním je vyloučena diskriminace § 98. Zaručen je rovný přístup k veřejným funkcím. Zaměstnanci pracující pro stát mají stejná práva jako ostatní občané.

2.4. Princip dobré správy

Od úředníků vykonávajících veřejnou správu je požadováno dodržovat, tzv. princip dobré správy. Princip dobré správy nelze přesně dohledat, protože není jednoznačně vymezen ani definován, avšak obsah není nahodilý. Jde o vyjádření hodnot s vlastnostmi, které doktrína, judikatura, dokumenty Rady Evropy anebo Evropská unie vyhodnocuje za dobrou správu, např. spravedlivost, slušnost nebo efektivita. Ve svobodných zemích s demokratickým vládnutím je princip dobré správy především úcta a respekt k základním právům a svobodám občana. Jejím dodržením je očekáváno řádné fungování veřejné správy.¹⁸ V českém právním řádu je tento pojem k nalezení v zákoně o Veřejném ochránci práv¹⁹ a ve správním řádu²⁰. Při posouzení ombudsmana o správnosti výkonu veřejné správy

¹⁷ KLIKOVÁ, Alena. In SKULOVÁ, Soňa a kol. 2014. *Základy správní vědy*, 2. vydání, Brno, Masarykova univerzita: s. 121.

¹⁸ POTĚŠIL, Lukáš. 2008. „Dobrá správa“ v dokumentech Rady Evropy. *Veřejná správa*, roč. 19, č. 12, s. VII.

¹⁹ Zákon č. 349/1999 Sb., zákon o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů [online].

²⁰ Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů [online].

je jedním z hledisek princip dobré správy. Ve správním řádu je zmíněný princip sice spojován pouze se zásadou kooperace správních orgánů, přičemž se uskutečňuje v zájmu dobré správy, ale prosazován je v obecných zásadách činností vyjádřených v ustanoveních § 2 až § 8 správního řádu.²¹ I přesto, že uznávaný katalog principů dobré správy neexistuje, lze si z jednotlivých dílčích dokumentů „vytáhnout“ vlastní výčet dobré správy např.: legitimní očekávání, princip nestrannosti, zásada materiální pravdy, princip vlády práva, otevřenosti, hospodárnosti, efektivnosti a účelnosti, participace a odpovědnosti.²²

2.5. Historický vývoj

V souvislostech služebního práva jako službou pro stát lze v dějinách dohledat autora Konráda II. Otu (1140 – 9. září 1191 u Neapole) z dynastie Přemyslovců, který byl českým knížetem a markrabětem moravským. V české a československé historii je zmíněn²³ zákoník „Statuta Konrádova“ (*iura ducis Ottonis*), který upravoval „*domácí postavení českého bojovnictva a ochranu obyvatelstva proti přehmatům úředníků hradských*“²⁴ Ve Statutu je nastíněna úprava majetkového práva českého bojovníka na „výsluhu“, přičemž její držba se stala dědičnou, a byl tak vytvořen věčný závazek a zájem velmožů na existenci a bezpečnosti feudálního státu.²⁵ Zemské právo nejen pro české země bylo roztroušeně sepisováno např. asi dosud nejstarší Rožmberská kniha (14. st. - autorem "asi" Petr z Rožmberka), Práva zemská česká Ondřeje z Dubé (okolo r. 1400) nebo Knihy devatery Viktorína Kornela ze Všehrd (konec 15. až poč. 16 st.). První významnou kodifikací je Vladislavské zřízení zemské, které bylo vydané za vlády Vladislava II v r. 1500. Za zmínku stojí, protože tato zřízení pro "nejvyšší,

²¹ SKULOVÁ, Soňa. 2005. *Principy dobré správy jako součást modernizace veřejné správy*. Právník. Praha, Ústav státu a práva AV ČR roč. 2005, č. 6, s. 553–586. ISSN 0231-6625.

²² FIALA, Zdeněk a kol. 2015. *Evropská veřejná správa*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského: s. 199.

²³ MALÝ, Karel. 2003. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přeprac. vyd. Praha, Linde: s. 26. ISBN 80-720-1433-1.

²⁴ OTTO, Jan. 2001. *Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Dvacátý čtvrtý díl. Starožitné - Šyl. fotoreprint pův. vyd. Praha, Paseka; Argo: 901 s. ISBN 80-720-3367-0.

²⁵ MALÝ, Karel. 2003. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přeprac. vyd. Praha, Linde: s. 27. ISBN 80-720-1433-1.

vyšší a menší zemské úředníky²⁶ upravovala např. stálou výplatu důchodového. Z pevného postavení církve, armády a dvora získává na důležitosti také správní aparát. Průběh 18. století, vláda Marie Terezie a následně jejího syna Josefa II., vytváří velmi důležité reformy, a těmi z let 1783 – 1784 byl prosazen jednotný ráz česko-rakouské správy. Úředníci placeni státem, požadavek zvláštního vzdělání a každý uchazeč o úřad státního zaměstnance s povinnou roční praxí. Požadavkem na státního zaměstnance bylo katolické vyznání (změna nastala až tolerančním patentem), povinnost vést zbožný život a budoucí pracovník nesměl být svobodným zednářem²⁷. Dále byla uložena pilnost státních zaměstnanců, za jejíž ztrátu hrozilo propuštění. Pastýřský list z roku 1783 by se dal považovat za chartu státních úředníků, případně za vyznání víry v sílu státu. Prvním úředníkem a služebníkem státu se považoval sám panovník. Smyslem požadované horlivosti byla víra ve službu státu, centralizovanému systému a státní uniformitě.²⁸

Za velmi důležitý mezník v historickém vývoji právních předpisů stanovující mimo jiné také práva a povinnosti státního zaměstnance (úředníka) je považováno vydání prvního zákonného předpisu r. 1914, který upravuje veřejnou službu jako samostatný typ zaměstnaneckého poměru, tzv. služební pragmatika²⁹ O čtyři roky později byl rakouský právní řád převzat recepčním zákonem³⁰, tudíž služební pragmatika zůstala platnou i účinnou právní úpravou také v době vzniku Československé republiky až do účinnosti zákona č. 66/1950 Sb.³¹ a zákona č. 67/1950 Sb.³², kterými byla nahrazena. V mezidobí dostala služební pragmatika změn novelizacemi např. zákonem č. 103/1926 Sb., o úpravě platových a některých služebních poměrů státních zaměstnanců, tzv. platový zákon, dále zákonem č. 147/1933 Sb., o stíhání protistátní činnosti státních zaměstnanců a některých jiných osob a o překládání soudců na jiné místo proti jejich vůli nebo

²⁶ GLUECKLICH, Julius. 1936. *Nová redakce zemského zřízení království českého*. Brno, Nakladatelství: s. 136.

²⁷ MALÝ, Karel. 2003. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přeprac. vyd. Praha, Linde: s. 28. ISBN 80-720-1433-1.

²⁸ KOSATÍK, Pavel. 2011. *České okamžiky*. Vyd. 1. Praha, Torst: 275 p., 8 leaves of plates. ISBN 80-721-5413-3.

²⁹ Zákon č. 15/1914 ř. z., služební pragmatika, ve znění pozdějších předpisů.

³⁰ Zákon č. 11/1918 Sb, zákon o zřízení samostatného státu československého, ve znění pozdějších předpisů.

³¹ Zákon č. 66/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech státních zaměstnanců.

³² Zákon č. 67/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech soudců z povolání, prokurátorů a soudcovských čekatelů (soudcovský zákon).

zákonem č. 131/1936 Sb., o obraně státu. Výše vyjmenované zákony znamenaly pro státní zaměstnance změny v oblasti povinností a rozšířily možnosti jejich administrativního propuštění, nicméně práva a povinnosti veřejných zaměstnanců, průběh služebních vztahů a disciplinární odpovědnost byla stále upravena služební pragmatikou³³. Od 1. ledna 1966 byla práva a povinnosti státních zaměstnanců upravena stejně jako práva a povinnosti většiny ostatních zaměstnanců zákoníkem práce a to nařízením vlády č. 66/1965 Sb., Vládní nařízení, kterým se provádí zákoník práce, tento byl následně zákonem č. 262/2006Sb. zákoník práce, nahrazen.

Problematika reformy státní správy a s ní spojená reforma státní služby probíhala po r. 1990 nekoordinovaně a byla řešena vznikem zvláštních zákonů v jednotlivých oblastech například zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, zákon č. 221/1999 Sb. o vojácích z povolání, zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů a již zmíněným zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. V roce 2002 byl přijat zákon č. 218/2002 Sb.³⁴, tzv. služební zákon, jehož účinnost byla neustále odkládána. Služební zákon byl platný 13 let, avšak nikdy nenabyl účinnosti, za což byla ČR mnohokrát podrobena kritice ze strany EU, jelikož jednou z podmínek přijetí ČR do EU bylo právě přijetí zákona upravujícího státní službu, jehož účinnost byla automaticky EU předpokládána.³⁵ Ústava České republiky v čl. 79 odst. 2 výslovně stanoví, že právní poměry státních zaměstnanců v ministerstvech a jiných správních úřadech upravuje zákon. Uplynulo 21 let, než vstoupil v účinnost Zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě.

2.6. Práva státních zaměstnanců podle zákona o státní službě

Zákon definuje práva státních zaměstnanců ve 2 odstavcích § 79 zákona č. 234/2014Sb., o státní službě. V prvním odstavci zákonodárce klade důraz na

³³ TYKAR, Luděk. 2008. *Služební poměr státních zaměstnanců*. Vyd. 1. Praha, Leges: 176 s. ISBN 978-80-87212-05-9. s 37.

³⁴ Zákon č. 218/2002 Sb., o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech (služební zákon).

³⁵ PICHRT, Jan (ed). 2015. *Zákon o státní službě: komentář*. 1. vydání. Praha, Wolters Kluwer, a. s.: s XLI- XLII. 984 s. ISBN 978-80-7478-843-7.

podporu zaměstnance služebním úřadem při jeho výkonu služby a současně pro případné stížnosti pro porušení povinností, definuje základní rámec podmínek pro kárné řízení. Obsahem druhého odstavce je v devíti bodech taxativní výčet práv. Níže je přesné znění § 79 práva státních zaměstnanců v zákoně o státní službě.

(1) *Státní zaměstnanci, kteří vykonávají službu v mezích oprávnění stanovených jinými právními předpisy, tímto zákonem a služebními předpisy, mají právo, aby jim služební úřad, v němž vykonávají službu, poskytoval podporu při výkonu služby. Bude-li vůči státnímu zaměstnanci podána stížnost, že porušil povinnosti, které státním zaměstnancům vyplývají ze zákona, musí služební orgán záležitost, která je předmětem stížnosti, řádně přezkoumat a včas vyřídit a státního zaměstnance o výsledku jejího vyřízení vyzkoumat.*

(2) *Státní zaměstnanec má zejména právo*

a) *na vytvoření podmínek pro řádný výkon služby,*

b) *na to, aby mu byla ve služebním úřadu k dispozici odborná literatura vztahující se k jím vykonávanému oboru služby,*

c) *na veřejné užívání služebního označení státního zaměstnance včetně služebního označení představeného nebo služebního orgánu,*

d) *na prohlubování vzdělání,*

e) *na plat a platový postup; platová třída státního zaměstnance odpovídá služebnímu místu v oboru služby, na které je státní zaměstnanec zařazen nebo jmenován; změnu služebního místa spojenou se snížením platové třídy lze bez souhlasu státního zaměstnance provést jen v případech stanovených tímto zákonem nebo na základě zákona, kterým se mění působnost služebního úřadu,*

f) *odmítnout vyřizovat služební úkoly, které nepatří do oboru služby, v němž vykonává službu; to neplatí, spadá-li služební úkol do působnosti organizačního útvaru, v němž je zařazeno jeho služební místo,*

g) *odmítnout splnit služební úkol, který má podle jiného právního předpisu, služebního předpisu nebo příkazu splnit osobně představený; to neplatí v případě zastupování,*

h) *podat ve věcech výkonu služby a služebních vztahů stížnost,*

i) domáhat se zákonným způsobem svých práv vyplývajících ze služebního poměru.

Podle odstavce 1 má státní zaměstnanec mít podporu při výkonu své služby za předpokladu, že přiřazené úkoly nebo službu plní dle stanovených předpisů o státní službě a podle daných povinností řádně a včas. Z druhé části odstavce 1 lze konstatovat, že v případě bude-li na státního zaměstnance podaná stížnost pro neplnění povinností má takový zaměstnanec právo, aby služební orgán tuto záležitost řádně prozkoumal (prošetřil), včas vyřídil a o jeho výsledku zaměstnance informoval.³⁶

Podle odstavce 2 má státní zaměstnanec právo nejen na vytvoření podmínek pro řádný výkon služby, ale také na podporu při vyvážení pracovního a osobního života, tudíž služební úřad má umožnit zaměstnanci takové podmínky k výkonu služby, aby bylo pro zaměstnance možné sladit pracovní povinnosti s rodinným životem. Způsoby, kterými lze výše uvedeného dosáhnout patří například forma úpravy služební doby, dohoda o výkonu služby z jiného pracoviště nebo možnosti ponechání malého dítěte v blízkosti svého pracoviště. Podrobněji je vše uvedeno v § 116 a § 117. Státní zaměstnanec má právo na plat a platový postup, který je stanoven platovou třídou a platovým stupněm. Postupným odpracováním služební doby (let) je zaměstnanci přičten vyšší platový stupeň, na základě kterého je mu vyplácena vyšší mzda. K platebnímu výměru může být služebním orgánem přiznána tzv. nenároková složka platu, kterou může být osobní příplatek, příplatek za službu ve ztíženém prostředí, zvláštní příplatek anebo příplatek za službu přes čas. Kolektivní dohoda vyššího stupně mezi odborovou organizací a vládou pak přisuzuje zaměstnanci další právo a to například poskytnutí až pěti dnů tzv. indispozičního volna, při kterém zaměstnanci náleží plat.³⁷

³⁶ HŘEBÍKOVÁ, Iva a kol. 2022. *Zákon o státní službě. Komentář. 1. vydání.* Praha, C.H. Beck: s. 453.

³⁷ HŘEBÍKOVÁ, Iva a kol. 2022. *Zákon o státní službě. Komentář. 1. vydání.* Praha, C.H. Beck: 454–455.

2.7. Povinnosti státních zaměstnanců podle zákona o státní službě

Základní rozčlenění povinností je obsaženo v zákoně č. 234/2014Sb., o státní službě, konkrétně v ustanovení § 77, kde v odstavci 1 je taxativně uvedeno celkem 20 povinností. Všechny jsou v zákoně provázány s dalšími ustanoveními napříč celým zákonem o státní službě. Vzhledem k této provázanosti bylo přistoupeno k vyjmenování povinností, tak jak stanoví zákon a dále je věnována pozornost výkladu vybraných ustanovení. Následně je v jednotlivých částech (2.8. – 2.10.) věnován prostor pro komplexní výklad povinností v provázanosti na jiná ustanovení v zákoně o státní službě a současně je věnována pozornost k odlišnostem s předchozí platnou úpravou služebního zákona, správním řádem anebo se zákonem o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, popřípadě dalších souvisejících zákonů.

(1) Státní zaměstnanec je povinen

- a) zachovávat při výkonu služby věrnost České republiky,**
- b) vykonávat službu nestranně, v mezích svého oprávnění a zdržet se při výkonu služby všeho, co by mohlo ohrozit důvěru v jeho nestrannost,**
- c) při výkonu služby dodržovat právní předpisy vztahující se k jejímu výkonu, služební předpisy a příkazy k výkonu služby,**
- d) plnit služební úkoly osobně, řádně a včas,**
- e) prohlubovat si vzdělání podle pokynů služebního orgánu,**
- f) dodržovat služební kázeň,**
- g) poskytovat informace o činnosti služebního úřadu podle zákona o svobodném přístupu k informacím, jestliže to patří k jeho služebním úkolům,**
- h) zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dověděl při výkonu služby, a které v zájmu služebního úřadu nelze sdělovat jiným osobám; to neplatí, pokud byl této povinnosti zproštěn; povinnost zachovávat mlčenlivost, která státnímu zaměstnanci vyplývá z jiného zákona, není dotčena,**
- i) zdržet se jednání, které by mohlo vést ke střetu veřejného zájmu se zájmy osobními, zejména nezneužívat informací nabytých v souvislosti s výkonem služby ve prospěch vlastní nebo jiného, jakož i nezneužívat postavení státního zaměstnance,**

- j)** v souvislosti s výkonem služby nepřijímat dary nebo jiné výhody v hodnotě přesahující částku 300 Kč, s výjimkou darů nebo výhod poskytovaných služebním orgánem,
- k)** oznámit služebnímu orgánu, že je proti němu zahájeno trestní stíhání a v jaké věci,
- l)** zastupovat představeného nebo státního zaměstnance na služebním místě zařazeném ve vyšší platové třídě,
- m)** vykonávat službu ve výběrové komisi, zkušební komisi, při smírčím řízení, v kárné komisi a v dalších orgánech zřizovaných služebním orgánem podle služebního předpisu,
- n)** zachovávat pravidla slušnosti vůči představeným, ostatním státním zaměstnancům a zaměstnancům ve správním úřadu a při úředním jednání,
- o)** plně využívat služební dobu k výkonu služby,
- p)** řádně hospodařit s prostředky svěřenými mu služebním úřadem a střežit a ochraňovat majetek, který mu byl svěřen, před poškozením, ztrátou, zničením a zneužitím,
- q)** při výkonu služby z jiného místa vykonávat službu pouze na místě sjednaném v dohodě o výkonu služby z jiného místa a dodržovat podmínky sjednané v této dohodě,
- r)** při úředním ústním nebo písemném jednání s fyzickými osobami nebo právnickými osobami sdělit své jméno, popřípadě jména, a příjmení, služební označení a název organizačního útvaru služebního úřadu, v němž je zařazen,
- s)** vykonávat službu při odvracení živelní pohromy nebo jiného hrozícího nebezpečí anebo se podílet na zmírnění jejich bezprostředních následků,
- t)** dodržovat pravidla etiky státního zaměstnance vydaná služebním předpisem³⁸.

Rozsah těchto povinností není možné rozšiřovat. Konkrétní povinnost, ale může být přímo odvozena výkladem z existujícího katalogu povinností pod písm. a) až t) tohoto odstavce, jiného ustanovení zákona o státní službě nebo jiného právního předpisu³⁹. Na státního zaměstnance v postavení představeného jsou

³⁸ Zákon č. 234/2014 Sb. ze dne 1. října 2014 o státní službě, ve znění pozdějších předpisů.

³⁹ PICHRT Jan a kol. 2015. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha, Wolters Kluwer, a. s.: s. 232. ISBN 978-80-7478-843-7 (váz.).

kladeny vyšší požadavky. Kromě taxativního výčtu povinností státního zaměstnance, které jsou uvedeny v § 77 odst. 1 zákona o státní službě, má představený navíc povinnosti podle § 78 Představený je dále povinen:

- a) řídit a kontrolovat výkon služby podřízenými státními zaměstnanci, průběžně hodnotit výkon služby státních zaměstnanců a podílet se na jejich služebním hodnocení,**
- b) zachovávat pravidla slušnosti vůči podřízeným státním zaměstnancům a zaměstnancům,**
- c) plnit vůči podřízeným zaměstnancům povinnosti vedoucího zaměstnance podle zákoníku práce,**
- d) poskytovat podřízeným státním zaměstnancům informace potřebné pro řádný výkon jejich služby.**

Zákonodárce v písm. c) povinnosti představených rozšířil o povinnosti vyplývající ze zákona č 262/2006 Sb., konkrétně § 302 Vedoucí zaměstnanci jsou dále povinni:

- a) řídit a kontrolovat práci podřízených zaměstnanců a hodnotit jejich pracovní výkonnost a pracovní výsledky,**
- b) co nejlépe organizovat práci,**
- c) vytvářet příznivé pracovní podmínky a zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví při práci,**
- d) zabezpečovat odměňování zaměstnanců podle tohoto zákona,**
- e) vytvářet podmínky pro zvyšování odborné úrovně zaměstnanců,**
- f) zabezpečovat dodržování právních a vnitřních předpisů,**
- g) zabezpečovat přijetí opatření k ochraně majetku zaměstnavatele.**

Pan JUDr. Smejkal k tomuto uvádí, „ ... že je poněkud nejednoznačné, zda povinnostmi vedoucího zaměstnance podle zákoníku práce zákonodárce myslel i povinnosti uložené v § 301 zákoníku práce, které se vztahují nejen na „běžné zaměstnance“, ale i na vedoucí pozice. S ohledem na jazykový, logický a systematický výklad předmětných ustanovení se lze přiklonit k tomu, že se na představeného vztahují nejen povinnosti vyplývající z § 302 zákoníku práce, ale

*i ty uvedené v § 301 zákoníku práce, které se ale v podstatné míře překrývají s povinnostmi všech státních zaměstnanců podle § 77 zákona o státní službě.*⁴⁰

K povinnostem státního zaměstnance patří také skutečnost, že po dobu výkonu služby přijme určité omezení práv (§ 80 – 83) související zejména s působením v politických funkcích nebo v podnikatelské oblasti:

- představený nesmí po dobu trvání služebního poměru vykonávat žádnou funkci v politické straně nebo v politickém hnutí;
- Státní zaměstnanec nesmí být členem řídicích nebo kontrolních orgánů právnických osob provozujících podnikatelskou činnost;
- Státní zaměstnanec může vykonávat jinou výdělečnou činnost než službu podle tohoto zákona pouze s předchozím písemným souhlasem služebního orgánu;
- Představenému nepřísluší vykonávat právo na stávku;
- Požadavky týkající se služebních vztahů státních zaměstnanců uplatňované představenými musí být bez zbytečného odkladu a průtahů projednány ve smířčím řízení.
- Služební orgán může stanovit podle systemizace služebním předpisem služební místa představených, pro která lze stanovit nebo sjednat zákaz konkurence.

Výklad vybraných povinností

odst. 1 písm. a)

Povinnost státního zaměstnance zachovávat při výkonu služby věrnost České republice souvisí s předpokladem pro přijetí uvedeném v § 22 zákona o státní službě, kde je stanoven základní předpoklad pro přijetí do služebního poměru⁴¹: „Do služebního poměru lze přijmout pouze osobu, u které lze předpokládat, že bude ve službě dodržovat demokratické zásady ústavního pořádku České republiky a řádně vykonávat službu“⁴². Tedy může být dán důvod k nepřijetí takové

⁴⁰ PICHRT Jan a kol. 2015. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha, Wolters Kluwer, a. s.: 237 s. ISBN 978-80-7478-843-7 (váz.).

⁴¹ PICHRT Jan a kol. 2015. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha, Wolters Kluwer, a. s.: 233 s. ISBN 978-80-7478-843-7 (váz.).

⁴² Zákon č. 234/2014 Sb. ze dne 1. října 2014 o státní službě, ve znění pozdějších předpisů.

osoby do služby, u které je prokazatelně známo, že „zastává extrémní politické názory a obhajuje nedemokratické politické postupy“⁴³.

odst. 1 písm. b)

Povinnost státního zaměstnance vykonávat službu nestranně, v mezích svého oprávnění a zdržení se při výkonu služby všeho, co by mohlo ohrozit důvěru v jeho nestrannost je vtisknuta do textu služebního slibu, který je v zákoně o státní službě uveden v § 32 odst. 2, a zní: „Slibuji na svou čest a svědomí, že při výkonu státní služby se budu řídit právními a služebními předpisy a v souladu s nimi příkazy představených. Své povinnosti budu vykonávat řádně, nestranně, svědomitě, odborně a v zájmu České republiky, nebudu zneužívat postavení státního zaměstnance a budu se chovat a jednat tak, aby nebyla ohrožena důvěra ve státní službu.“⁴⁴ K nestrannosti se váže také § 1 odst. 3, ve kterém se výslovně stanoví⁴⁵, že „víra, náboženství ani politické nebo jiné smýšlení státního zaměstnance nesmějí být na újmu řádného a nestranného výkonu jeho služby“⁴⁶.

odst. 1 písm. c)

Při výkonu služby je státní zaměstnanec povinen dodržovat právní předpisy vztahující se k jejímu výkonu, služební předpisy a příkazy k výkonu služby, ze kterých vyplývají povinnosti státnímu zaměstnanci. Pokud státní zaměstnanec tyto povinnosti poruší, porušuje služební kázeň, jejíž dodržování je stanovena pod písm. f).

odst. 1 písm. d)

Povinnost státního zaměstnance plnit služební úkoly osobně, řádně a včas. S touto povinností souvisí ustanovení § 84 odst. 4, který stanoví, že nikdo z osob oprávněných dávat podřízeným státním zaměstnancům příkazy k výkonu služby uvedených v § 84 odst. 3 není oprávněn přikázat podřízenému státnímu zaměstnanci, aby plnil služební úkol, který má podle jiného právního předpisu, služebního předpisu nebo příkazu (k výkonu služby) splnit osobně sám. S tímto

⁴³ KOTTNAUER, Antonín a kol. 2015. *Zákon o státní službě*. 1. vydání. Ostrava, Sagit: s. 89.

⁴⁴ Zákon č. 234/2014 Sb. ze dne 1. října 2014 o státní službě, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁵ PICHRT Jan a kol. 2015. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha, Wolters Kluwer, a. s.: 234 s. ISBN 978-80-7478-843-7 (váz.).

⁴⁶ Zákon č. 234/2014 Sb. ze dne 1. října 2014 o státní službě, ve znění pozdějších předpisů.

pravidlem pak přímo koresponduje právo státního zaměstnance, výslovně uvedené v § 79 odst. 1 písm. g) odmítnout splnit takový služební úkol.

odst. 1 písm. e)

Prohlubovat si vzdělání podle pokynů služebního orgánu je mj. možné také na žádost státního zaměstnance, který vykonává službu bez přerušení po dobu alespoň 5 let přerušení výkonu služby za účelem dalšího vzdělání nebo odborné stáže.

odst. 1 písm. f)

Povinnost státního zaměstnance dodržovat služební kázeň, kterou se podle § 87 rozumí „*řádné plnění povinností státního zaměstnance vyplývajících mu z právních předpisů, které se vztahují ke službě v jím vykonávaném oboru služby, ze služebních předpisů a z příkazů*“⁴⁷. Vyplývá tedy, že v případě porušení služební kázně může jednáním státního zaměstnance dojít k porušení právního předpisu, který souvisí s jím vykonávanou státní službou, a který je státní zaměstnanec povinen vždy dodržet nebo k porušení služebního předpisu, jehož vydání specifikuje § 11 a soulad § 12. Podle názoru kolektivu autorů se *povinnost dodržovat služební předpisy může týkat jen těch služebních předpisů, s nimiž byl státní zaměstnanec řádně seznámen, a to obdobně jako to stanoví § 301 písm. c) zákoníku práce u zaměstnanců v pracovním poměru*⁴⁸. Příkaz k výkonu služby je oprávněn státnímu zaměstnanci ukládat jen ten, kdo je uveden v § 84 odst. 1, odst. 2 nebo odst. 4 nebo ten, o kom to stanoví jiný zákon. Pokud státní zaměstnanec v případě příkazu má za to, že tento je v rozporu s právním předpisem nebo služebním předpisem (analogicky v případě, že je služební předpis v rozporu s právním předpisem), je povinen na to upozornit podle § 85 příslušných odstavců, ve kterých je zákonodárcem ustanoven závazný postup. Státní zaměstnanec nesmí splnit příkaz či služební předpis, pokud by se jeho splněním dopustil trestného činu nebo správního deliktu.⁴⁹

⁴⁷ Zákon č. 234/2014 Sb. ze dne 1. října 2014 o státní službě, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁸ PICHRT Jan a kol. 2015. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha, Wolters Kluwer, a. s.: 47 s. ISBN 978-80-7478-843-7 (váz.).

⁴⁹ PICHRT Jan a kol. 2015. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha, Wolters Kluwer, a. s.: 253 s. ISBN 978-80-7478-843-7 (váz.).

odst. 1 písm. h)

Povinnost státního zaměstnance zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dověděl při výkonu služby, a které v zájmu služebního úřadu nelze sdělovat jiným osobám; to neplatí, pokud byl této povinnosti zproštěn; povinnost zachovávat mlčenlivost, která státnímu zaměstnanci vyplývá z jiného zákona, není dotčena. Povinnost zachovávat státem uznanou povinnost mlčenlivosti se neuplatní, pokud byl dotyčný státní zaměstnanec této povinnosti zákonným způsobem zproštěn, tedy podle § 77 odst. 4 až odst. 6 zákona o státní službě. Povinnost mlčenlivosti je stanovena také v jiných právních předpisech spolu s možností této povinnosti osoby zprostit. Příkladem zákon o sociálních službách⁵⁰ povinnosti zachovávat mlčenlivost mohou být osoby zproštěny pouze tím, v jehož zájmu tuto povinnost mají, a to písemně s uvedením rozsahu a účelu § 100.

odst. 1 písm. k)

Povinnost státního zaměstnance oznámit služebnímu orgánu, že je proti němu zahájeno trestní stíhání a v jaké věci, vzniká státnímu zaměstnanci okamžikem, kdy mu bylo doručeno usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 trestního řádu. Je přitom bez významu, zda takové trestní stíhání bylo zahájeno v souvislosti se služebním poměrem a výkonem služby či nikoliv.

odst. 1 písm. l)

Povinnost státního zaměstnance zastupovat představeného nebo státního zaměstnance na služebním místě zařazeném ve vyšší platové třídě. Tato povinnost je služebním úřadem ve vztahu ke státnímu zaměstnanci využita formou příkazu vydaného oprávněným představeným nebo služebním orgánem. Vzhledem k tomu, že musí být vydán příkaz k zastupování, je tato povinnost vztážena pouze na zastupování státního zaměstnance zařazeného na služebním místě. Za předpokladu, že je služební místo obsazeno podle § 178 a 178a lze tohoto zaměstnance za zákonem stanovených podmínek zastupovat v režimu § 66. V případě, že státní zaměstnanec obdrží příkaz k plnění úkolů za státního zaměstnance zařazeného na služebním místě ve stejné nebo nižší platové třídě,

⁵⁰ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. [online].

tedy dojde „pouze“ k potřebě pokrýt výkon určitých činností po dobu nepřítomnosti tohoto zaměstnance, pak se jedná o příkaz k výkonu služby podle § 84.

Míra zastupování, tedy rozsah zastupování, který zastupující představeného má vykonávat může být v příkazu k zastupování omezen a provedení například služebního hodnocení může být vyhrazeno nejbližšímu vyššímu představenému.⁵¹ Doba zastupování delší než 4 týdny je rozhodná pro vznik nároku státního zaměstnance na plat, který by mu náležel, pokud by byl jmenován na služební místo představeného. Zastupování po dobu prvních 4 týdnů a zastupování po této době je potřeba ve výkladu odlišovat. Podle zákonné úpravy je nezbytné, aby zastupující zaměstnanec skutečně soustavně zastupoval (plnil úkoly zastupovaného představeného) po dobu prvních 4 týdnů. Pokud na straně zaměstnance – zástupce – existují překážky, pak je služební orgán, tedy představený povinen příkaz zrušit.⁵²

odst. 1 písm. m)

Povinnost státního zaměstnance vykonávat službu ve výběrové komisi, zkušební komisi, při smírčím řízení, v kárné komisi a v dalších orgánech zřizovaných služebním orgánem podle služebního předpisu. Výkon takové služby nemůže státní zaměstnanec odmítnout, porušoval by tím služební kázeň.

§ 77 odst. 2

Povinnosti uvedené v odst. 1 písm. a) a h) až k) je státní zaměstnanec povinen dodržovat, i když svou pracovní náplň nevykonává. Pokud osoba má pracovní volno, tak by měla stále dodržovat povinnosti obsažené v těchto bodech.

§ 77 odst. 3

Víra, náboženské vyznání, politické či další přesvědčení státních zaměstnanců by neměly bránit řádnému a nestrannému výkonu jejich povinností. Jiný názor na systém nesmí ovlivnit rozhodování pověřené osoby.

⁵¹ Služební předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu č. 1/2019 ze dne 27. února 2019, kterým se stanoví postup při provádění služebního hodnocení státních zaměstnanců. [online].

⁵² Závěr č. 10: Zastupování dle § 66 zákona o státní službě ve vztahu k nároku státního zaměstnance na plat, který by mu náležel, pokud by byl zařazen na služební místě představeného, kterého zastupuje. [online].

§ 77 odst. 4

Státní zaměstnanci mohou být zproštěni povinnosti zachovávat mlčenlivost o úředních záležitostech služebním orgánem, pokud jde o vedoucí pozici lze tuto povinnost zrušit vedoucími nadřízeného služebního úřadu. Nemá-li služební úřad nadřízený služební úřad, může být osoba pověřená vedením služebního úřadu zproštěna povinnosti mlčenlivosti vyšší instancí a to náměstkem pro státní službu.

§ 77 odst. 5

Náměstka pro státní službu může zprostit povinnosti zachovávat mlčenlivost v úředních záležitostech pouze vláda nebo ministr vnitra z pověření vlády. Nejvyšší instancí pro zrušení mlčenlivosti náměstka ministra je vláda nebo pověřený ministr.

§ 77 odst. 6

Ostatní zákony stanovující zachovat mlčenlivost, nejsou odst. 4 a 5 dotčeny. Pokud bude uplatněna mlčenlivost v jiných předpisech, tak tyto odstavce nebudou zohledněny.

2.8. Povinnosti v rámci vztahu ke spravovaným subjektům

A) *Povinnost zachovávat pravidla slušnosti vůči představeným, ostatním státním zaměstnancům a zaměstnancům ve správním úřadu a při úředním jednání*

Povinnost zachovávat slušnost je pravidlo mravnostní, které není od ostatních pravidel spravováno v etickém kodexu zpracovaný služebním orgánem. Lze hovořit pouze o zřetelně stanovené povinnosti vystihující významnost zmíněného mravního principu. Státní zaměstnanci jsou povinni dodržovat pravidla slušného chování při jednání s veřejností a při komunikaci v rámci služebních úřadů. Shodné pravidlo vyjadřuje § 4 odst. 1 správního řádu, které je odvozeno z premisy, že veřejná správa je veřejnou službou.⁵³ Dodržení pravidel slušného chování je podstatnou podmínkou pro utváření pozitivního prostředí poskytovaných služeb veřejnosti a základem tvorby nekonfliktních

⁵³ VLČKOVÁ, Eliška a kol. 2015. *Zákon o státní službě*. První vydání. Olomouc, Anag: s. 113.

vztahů uvnitř úřadu.⁵⁴ Vzhledem k tomu, že povinnost zdvořilosti k nadřízeným, ostatním státním zaměstnancům a zaměstnancům správních úřadů přímo nesouvisí se spravovaným útvarům, lze tuto povinnost částečně zařadit do povinností souvisejících s úřadem. S těmito subjekty přímo souvisí povinnost státních zaměstnanců dodržovat pravidla slušného chování při úředním jednání. V zákoně o státní službě je povinnost slušnosti rozdělena na dvě části. První je povinnost zdvořilosti k nadřízeným, ostatním státním zaměstnancům a zaměstnancům služebního úřadu. Druhá povinnost zahrnuje dodržování pravidel slušného chování ve formálním řízení. Lze říci, že jedinou změnou této povinnosti je její uvedení v jedné větě oproti vyjádření ve služebním zákoně. Vzhledem k tomu, že zde nejsou žádné další rozdíly, vyvozují závěr, že účel i obsah závazku zůstal nezměněn.

B) Povinnost při úředním ústním nebo písemném jednání s fyzickými osobami nebo právníckými osobami sdělit své jméno, popřípadě jména, a příjmení, služební označení a název organizačního útvaru služebního úřadu, v němž jsou zařazeni

Je žádoucí vyžadovat zveřejnění výše uvedených údajů, aby ti, kdo jednají se státními zaměstnanci, konkrétně věděli, s kým jednají, včetně organizačního útvaru služebního úřadu, který je konkrétním státním zaměstnancem zastoupen.⁵⁵ Ve služebním zákonu je možné najít paragraf, který zní velmi podobně. Minimální rozdíl oproti stávajícímu znění, ve kterém nadbývají slova „popřípadě jména“ Obsah povinnosti se dle mého názoru nezměnil.

C) Povinnost dodržovat pravidla etiky státního zaměstnance vydaná služebním předpisem

Etický kodex státního zaměstnance nesmí překročit meze stanovené zákonem o státní službě, tedy nelze státním zaměstnancům stanovit nové povinnosti, které nejsou upraveny zákonem o státní službě ani jinými zákony.⁵⁶ Pravidla etiky lze vymezit jako „psané mimoprávní normy profesního chování,

⁵⁴ BĚLECKÝ, Miroslav. 2015. *Zákon o státní službě a zákony související*. Vox. s. 153.

⁵⁵ VLČKOVÁ, Eliška a kol. 2015. *Zákon o státní službě*. První vydání. Olomouc, Anag: s. 114.

⁵⁶ VAVERA, František a kol. 2015. *Zákon o státní službě s poznámkami*. Vyd. A. Čeněk: s. 128

jejichž dodržováním státní zaměstnanec naplňuje abstraktní hodnoty (cíle) státní služby a skrze ně i státní správy“, příkladem lze uvést odbornost, nestrannost, vstřícnost nebo hospodárnost. Pravidla etiky spolu s pravidly slušnosti „představují mimoprávní normativní systém regulující chování státního zaměstnance.“⁵⁷

2.9. Povinnosti zohledňující ochranu veřejného zájmu

A) Povinnost zachovávat při výkonu služby věrnost ČR

Základním předpokladem pro přijetí do služebního poměru je předpoklad, že budoucí státní zaměstnanec „bude ve službě dodržovat demokratické zásady ústavního pořádku České republiky a řádně vykonávat službu“ § 22 zákona o státní službě. Podle čl. 112 je ústavní pořádek České republiky tvořen touto Ústavou, Listinou základních práv a svobod, ústavními zákony přijatými podle této Ústavy a ústavními zákony Národního shromáždění Československé republiky, Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a České národní rady upravující státní hranice České republiky a ústavními zákony České národní rady přijaté po 6. červnu 1992.⁵⁸ Zvláště pak pro obsazení služebních míst představených je vyžadováno splnění podmínek stanovených zákonem č. 451/1991 Sb., tzv. lustrační zákon⁵⁹. V průběhu výběrového řízení může ze stanoviska bezpečnostních složek týkajících se osoby žadatele vyplynout nesplnění této povinnosti.⁶⁰ Povinnost zachovávat věrnost České republice při výkonu služby i mimo službu je ukotvena v ustanovení § 77.

⁵⁷ HŘEBÍKOVÁ, Iva a kol. 2022. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck: s. 446.

⁵⁸ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. [online].

⁵⁹ Zákon č. 451/1991 Sb. Zákon, kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky. [online].

⁶⁰ HŘEBÍKOVÁ, Iva a kol. 2022. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck: s. 106.

B) Povinnost vykonávat službu nestranně, v mezích svého oprávnění a zdržet se při výkonu služby všeho, co by mohlo ohrozit důvěru v jejich nestrannost

Povinnost nestranného výkonu služby vyplývá ze služebního slibu.⁶¹ Česká republika není vázána jakoukoli ideologií, tedy povinnost nestranného výkonu služby vyplývá z čl. 2 Ústavy. Státní zaměstnanci jsou proto povinni vykonávat svou řádnou službu prosti náboženského nebo ideologického smýšlení, což souvisí s povinností výkonu služby § 77 odst. 3 zákona o státní službě. Platí pro ně také zákaz kontaktu se subjekty, v jejichž věci jsou pověřeni vydat rozhodnutí.⁶² Při výběrovém řízení, je postupováno podle antidiskriminačního zákona⁶³, tedy nesmí aspekt víry či vyznání narušit průběh jednání, případně být důvodem nepřijetí uchazeče do služebního poměru.⁶⁴ V souvislosti s povinností nestranného jednání úředníka lze doplnit i povinnost vyhnout se střetu zájmů, vyvarovat se zneužití informací získaných během vykonávání služby a dodržet povinnost nepřijetí daru nebo jiné výhody, která by překročila hodnotu 300 Kč.⁶⁵ Rovné zacházení⁶⁶ a zákaz diskriminace uvedené § 98 zákona o státní službě, je obecným imperativem pro řádný výkon služby, tedy také platí pro služební úřad mající povinnost zajistit stejný přístup a dodržování nulové diskriminace (pohlaví, barva pleti aj.) při konání výběrových řízeních, při přijímání do služebního poměru, při odměňování a další.⁶⁷

⁶¹ KOTTNAUER, Antonín a kol. 2002. *Služební zákon*. Ostrava, Sagit: s. 93. ISBN 80-720-8337-6. HŘEBÍKOVÁ, Iva a kol. 2022. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha, C.H. Beck: s. 544.

⁶² VAVERA, František a kol. 2015. *Zákon o státní službě s poznámkami*. Vyd. A. Čeněk: 128–130.

⁶³ Zákon č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁴ BĚLECKÝ, Miroslav. 2015. *Zákon o státní službě a zákony související*. Vox. s. 150.

⁶⁵ VLČKOVÁ, Eliška a kol. 2015. *Zákon o státní službě*. První vydání. Olomouc, Anag: s. 110.

⁶⁶ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). [online].

⁶⁷ HŘEBÍKOVÁ, Iva a kol. 2022. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck: s. 540.

C) Povinnost při výkonu služby dodržovat právní předpisy vztahující se k jejímu výkonu, služební předpisy a příkazy k výkonu služby

Tato povinnost navazuje na složený služební slib⁶⁸ a souvisí s dodržováním služební kázně § 87.

Služební místo obsahuje správní činnosti, jejichž výkon se na tomto služebním místě požaduje.⁶⁹ Z těchto činností vyplývají konkrétní služební úkoly, které je státní zaměstnanec zařazený či jmenovaný na tomto místě povinen osobně, řádně a včas plnit. Oprávnění požadovat plnění služebních úkolů a povinnost tyto plnit je projevem principu nadřízenosti a podřízenosti ve služebních vztazích. „*Příkazy k výkonu služby je oprávněn dávat státnímu zaměstnanci ten, kdo je uveden v odstavci 1 anebo 2, nebo ten, o němž tak stanoví jiný zákon; představený je oprávněn státním zaměstnancům dávat tyto příkazy v rozsahu stanoveném služebním předpisem a náměstek člena vlády v rozsahu stanoveném příslušným členem vlády*“ § 84 odst. 3. zákona o státní službě. Je potřeba mít na paměti, že osoba oprávněná dávat příkazy státním zaměstnancům k výkonu služby není oprávněna přikázat, aby byly plněny služební úkoly, které nepatří do oboru služby, ve kterém státní zaměstnanec vykonává službu. Příkazy k výkonu služby mohou být individuální, adresované nebo obecné (směrnice, řády, pokyny, opatření), a dále ústní nebo písemné.⁷⁰

Státní zaměstnanci jsou nejen povinni dodržovat ustanovení § 77 a představení státní zaměstnanci navíc také § 78. Vydávání pokynů státního zaměstnance je upraveno § 84 a 85. Jestliže státní zaměstnanec považuje příkaz v rozporu s právním předpisem nebo služebním předpisem, pak je povinen na to upozornit podle § 85 příslušných odstavců, ve kterých je zákonodárcem ustanoven závazný postup. Státní zaměstnanec nesmí splnit příkaz anebo služební předpis, pokud by se jeho splněním dopustil trestného činu nebo správního deliktu.

⁶⁸ KOTTNAUER, Antonín a kol. 2002. *Služební zákon*. Ostrava, Sagit: s. 178 ISBN 80-720-8337-6.

⁶⁹ Nařízení vlády č. 92/2015 Sb., Nařízení vlády o pravidlech pro organizaci služebního úřadu. [online]

⁷⁰ HŘEBÍKOVÁ, Iva a kol. 2022. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck: 492-493.

D) Povinnost zdržet se jednání, které by mohlo vést ke střetu veřejného zájmu se zájmy osobními, zejména nezneužívat informací nabytých v souvislosti s výkonem služby ve prospěch vlastní nebo jiného, jakož i nezneužívat postavení státního zaměstnance

Tato povinnost je navazující k povinnosti nestranného výkonu státní služby. Současně ustanovením § 77 odst. 2 zákona o státní službě zákonodárce ukládá státnímu zaměstnanci povinnost zdržet se jednání, které by mohlo vést ke střetu veřejného zájmu také v době, kdy nevykonává službu.⁷¹ Za porušení povinností stanovených zákonem o střetu zájmů⁷², povinnost vyvarovat se střetu zájmů, povinnost oznamovat v zákoně uvedené skutečnosti a nevykonávat některé funkce je odpovědnost podle výše uvedeného zákona speciálně stanovena vedoucím organizačních složek státu, tedy správním úřadům, a vedoucím zaměstnancům druhého až čtvrtého stupně řízení podle zákoníku práce v organizačních složkách státu. Organizační složky státu vymezuje § 3 zákona o majetku ČR⁷³, mimo jiné jsou uvedeny také ministerstva a jiné správní úřady. Vyplývá tedy, že osoby uvedené v zákonu o střetu zájmů jsou povinny dodržovat také povinnosti stanovené v zákonu o státní službě, který se vztahuje na osoby vykonávající státní službu v ministerstvech a jiných správních úřadech. Ve služebním zákoně, nebyla uveden povinnost nezneužívat postavení státního úředníka. V tomto případě lze podotknout, že jde o zásadní rozdíl obou zákonů a obsahem se tedy v této povinnosti liší. V případě zákona o státní službě došlo ke zlepšení stavu znění.

E) Povinnost v souvislosti s výkonem služby nepřijímat dary nebo jiné výhody v hodnotě přesahující částku 300 Kč, s výjimkou darů nebo výhod poskytovaných služebním orgánem

Stanovení maximální výše darů na relativně nízkých 300 korun je jedním z protikorupčních opatření zákonodárce. Bylo by porušením povinnosti jednat nestranně, pokud by se státní zaměstnanci chovali k těm, kdo darovali dar,

⁷¹ VLČKOVÁ, Eliška a kol. 2015. *Zákon o státní službě*. První vydání. Olomouc, Anag: s. 112.

⁷² Zákon č. 159/2006 Sb., zákon o střetu zájmů, ve znění pozdějších předpisů.

⁷³ Zákon. č. 219/2000 Sb., zákon o majetku ČR, ve znění pozdějších předpisů.

příznivěji než k těm, kteří žádný dar nepodali. Dodržení zmíněné povinnosti musí státní zaměstnanec dostát i mimo výkon služby podle § 77 odst. 2 zákona o státní službě. Služební zákon neumožňoval přijetí jakéhokoliv daru nebo výhod poskytovaných služebním úřadem. Zákon o státní službě se oproti služebnímu zákonu liší tím, že obsahuje výjimku, podle které státní zaměstnanec může přijmout dar do výše hodnoty 300 Kč.

F) Povinnost poskytovat informace o činnosti služebního úřadu podle zákona o svobodném přístupu k informacím, jestliže to patří k jejich služebním úkolům

Účelem zákona o svobodném přístupu k informacím⁷⁴ je oprávnění veřejnosti na kontrolu činnosti orgánů veřejné moci. Státní zaměstnanci, jejichž služební náplní práce je poskytování informací jsou povinni tyto informace poskytovat na základě podaných žádostí, přičemž je vždy státním zaměstnancem vyhodnocen skutkový a právní stav, právní posouzení ve věci a provedení správního uvážení, řádného vedení řízení o odvolání atd.⁷⁵ Informační povinnost nemá vliv na povinnost mlčenlivosti v úředních záležitostech.⁷⁶ Plnění služebního úkolu poskytování informací je zpravidla stanoveno služebními předpisy nebo příkazy k výkonu služby státních zaměstnanců. Nemá-li státní zaměstnanec ve své náplni výkonu své činnosti poskytovat informace podle zákona o svobodném přístupu k informacím, nemá žádnou povinnost poskytovat jakékoli informace, které mohou být požadovány.

Žadatelé mohou vnímat právo na informace jako bezbřehé a absolutní. Zákonodárce však určil, že z informační povinnosti je vyloučena např. podle § 2 odst. 4 zákona o svobodném přístupu k informacím povinnost poskytovat informace na dotazy na názory, budoucí rozhodnutí a vytváření nových informací.⁷⁷

⁷⁴ Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁵ Bělecký, Miroslav. 2015. *Zákon o státní službě a zákony související. Komentář.* Vox. s. 154.

⁷⁶ VAVERA, František a kol. 2015. *Zákon o státní službě s poznámkami.* Vyd. A. Čeněk: s. 127.

⁷⁷ FUREK, Adam a kol. 2016. *Zákon o svobodném přístupu k informacím: komentář.* Praha, C.H. Beck: 76–80.

G) Povinnost vykonávat službu při odvracení živelní pohromy nebo jiného hrozícího nebezpečí anebo se podílet na zmírnění jejich bezprostředních následků

Zmíněná povinnost reflektuje všeobecnou povinnost každé osoby odvrátit vznik škod, která je zanesena v občanském zákoníku.⁷⁸ Státním zaměstnancům je definována patřičná náplň upravující odborné činnosti vykonávané s ohledem na obor služby. Státní zaměstnanci splní povinnost, která nespadá do náplně jejich oboru služby, neboť zmíněná povinnost je uvedena v předpise upravující povinnosti vztahující se ke služebnímu poměru obecně.⁷⁹ Zákonodárce v zákonu o státní službě použil výrazy „živelní pohroma“ a „jiné hrozící nebezpečí“ oproti termínům „živelní událost“ a „hrozící nehoda“ uvedené ve služebním zákonu.

Živelní pohromy (přírodní katastrofy) vytvořené extrémním výkyvem přirozeného procesu, bez ovlivnění lidským přičiněním, jsou mimořádnými událostmi uvedenými v § 2 písm. b) zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému.⁸⁰ Přírodní katastrofou je například větrná anebo sněhová kalamita, případně povodeň⁸¹. Přesné vymezení pojmu živelní události se v mém případě nepodařilo v legislativě nalézt. Vyjádření pojmu živelní události byl nalezen pouze přes webový vyhledávač na internetových stránkách české asociace pojišťoven⁸². Podle těchto dostupných informací se do živelních událostí řadí např. požár, zemětřesení, výbuch sopky, mráz, přímý úder bleskem, pád laviny, povodeň, tsunami, vichřice, krupobití, pád stromu a podobně. Oba termíny „živelní pohromy“ a „živelní události“ lze považovat za synonymum, přesto pocitově je význam živelní pohromy silnější než živelní události ve smyslu většího nebezpečí.

Označení „jiné hrozící nebezpečí“ je zmíněno § 18 zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, kde je v náročných situacích povolána vojenská technika k jeho odstranění. Toto označení nacházející se v uvedeném zákoně je vymezeno za předpokladu nastane-li situace ohrožující zdraví, života,

⁷⁸ Zákon č. 89/2012 Sb. nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁹ VLČKOVÁ, Eliška a kol. 2015. *Zákon o státní službě*. První vydání. Olomouc, Anag: s. 114.

⁸⁰ PEKÁREK, Milan a kol. 2009. *Právo životního prostředí*. Druhé přepracované vydání, Brno, Masarykova univerzita: s. 262.

⁸¹ Ochrana člověka za mimořádných událostí. In MVČR [online].

⁸² Živelní události. In: Česká asociace pojišťoven [online].

značné majetkových hodnot nebo životního prostředí. Výraz „jiná hrozící nehoda“ zmiňuje zákoník práce v ustanovení § 41 odst. 4. Výrazem je míněna povodeň, požár, sněhová kalamita atd.⁸³

2.10. Povinnosti s ohledem na vztah k úřadu

A) Povinnost dodržovat služební kázeň

Zákonodárce definuje služební kázeň a současně uvádí zdroje povinností v § 87 zákona o státní službě jako „...řádné plnění povinností státního zaměstnance vyplývajících mu z právních předpisů, které se vztahují ke službě v jím vykonávaném oboru služby, ze služebních předpisů a z příkazů.“

Řádné plnění povinností státním zaměstnancem je vykládáno vždy s ohledem na dané okolnosti za použití obecných kritérií, jako jsou odbornost, svědomitost, iniciativa nebo zdvořilost. V první řadě povinnosti státnímu zaměstnanci vyplývají mj. z mezinárodních smluv, které jsou součástí právního řádu, dále povinnosti k řádnému výkonu jím vykonávanému oboru služby, nejen odborné činnosti, ale také předpisy upravující povinnosti vztahující se ke služebnímu poměru obecně. Tedy nejen povinnosti vyplývající z § 77, pro představeného současně z § 78, opomenout nelze také omezení v právech, přičemž má státní zaměstnanec povinnost ona omezení dodržovat, například povinnost pouze se souhlasem služebního orgánu vykonávat výdělečnou činnost (§ 81 odst. 2), zákaz členství v řídicích nebo kontrolních orgánech obchodních korporací (§ 81 odst. 1) nebo zákaz výkonu funkce v politické straně nebo hnutí (§ 80). Služební předpisy jsou podmnožinou interních předpisů a tvoří další zdroj povinností, které státní zaměstnanec nemůže opomenout. Poradní sbor náměstka ministra vnitra pro státní službu⁸⁴ na základě úvahy dovodil, že porušením jiných vnitřních předpisů se státní zaměstnanec také dopustí porušení služební kázně, neboť tyto předpisy mají povahu obecných příkazů k výkonu služby. Posledním pramenem povinností státního zaměstnance tvoří příkazy, jejichž vydávání

⁸³ BĚLINA, Miroslav. 2014. *Pracovní právo*. 6. doplnění a podstat. přeprac. vydání. Praha, C.H. Beck: s. 182.

⁸⁴ Ministerstvo vnitra, Poradní sbor náměstka ministra vnitra pro státní službu k zákonu o státní službě. 2017. Závěr č. 13, Služební předpisy. [online].

upravuje ustanovení v § 84 a 85 zákona o státní službě. Podle pokynů obsažených v příkazu plyne povinnost splnit uložený služební úkol řádně a včas.⁸⁵

S dodržáním služební kázně úzce souvisí tzv. kárné provinění (§ 88), kterého se může dopustit výlučně státní zaměstnanec ve služebním poměru podle služebního zákona. Zaviněné porušení povinností státního zaměstnance vykonávající službu pro stát podle zákona o státní službě má za následek kárné provinění v případě, že nedodržel služební kázeň. Základní předpoklad pro posouzení míry deliktu je jeho skutková podstata. Kárné provinění může být spácháno konáním anebo opomenutím, ale jednání musí být vždy zaviněné, přičemž postačuje zavinění z nedbalosti, a to i nevědomé. Za kárné provinění lze považovat pouze jednání protiprávní, nedovolené, uplatní se také okolnosti vylučující protiprávnost, tj. krajní nouze, nutná obrana⁸⁶ anebo jednání na příkaz. Státní zaměstnanec nesmí provést takový příkaz, jehož splněním by došlo ke spáchání trestného činu anebo přestupku (viz. § 84 a 85).⁸⁷

Příkladem porušení služební kázně může být nepodání oznámení státního zaměstnance podle § 43 odst. 3 zákona o státní službě, týkající se příbuzenských vztahů, anebo podle § 34 zákona o státní službě nesplnění oznámení státnímu orgánu, že pozbyl některé z předpokladů pro přijetí do služebního poměru. K nesplnění oznamovací povinnosti vůči služebnímu orgánu, tj. k porušení služební kázně dojde i v případě, jestliže státní zaměstnanec neoznámí zahájení svého trestního stíhání.⁸⁸ V odůvodnění rozhodnutí o kárném opatření (§ 89) kárná komise posuzuje naplnění formálních znaků kárného provinění a míru společenské škodlivosti s ohledem na intenzitu porušení, význam a rozsah následků. „*Kárná odpovědnost státního zaměstnance za kárné provinění zaniká, jestliže do 1 roku od jeho spáchání nebylo zahájeno kárné řízení.*“ § 90 zákona o státní službě. Mírnějším prostředkem a možností bezprostřední a rychlé reakce na zjištěné „*drobné nedostatky ve službě může představený nebo služební orgán*

⁸⁵ HŘEBÍKOVÁ, Iva a kol. 2022. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck: 504–505.

⁸⁶ Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. (§ 28 krajní nouze a § 29 nutná obrana), ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁷ HŘEBÍKOVÁ, Iva a kol. 2022. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha, C.H. Beck: s. 506.

⁸⁸ BĚLECKÝ, Miroslav. 2015. *Zákon o státní službě a zákony související*. Vox. s. 176–177.

vyřídít tak, že je státnímu zaměstnanci ústně nebo písemně vytkne.“⁸⁹ Institut kárného řízení podle zákona o státní službě nelze použít v případě státních zaměstnanců, kteří jsou ve služebním poměru např. podle zákona o příslušnících bezpečnostních sborů nebo zákona o vojácích.⁹⁰

B) Povinnost zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dověděli při výkonu služby, a které v zájmu služebního úřadu nelze sdělovat jiným osobám

Povinnost státního zaměstnance zachovávat mlčenlivost je povinností každého státního zaměstnance. Zaměstnanec, jehož služební poměr, tedy vznik práva a povinnosti a zánik se řídí zákonem o státní službě. Zaměstnanci zařazení na služebním místě podle § 178 a 178a (jejich pracovněprávní vztah se řídí zákoníkem práce) a dále osoby ve služebním poměru podle jiného zákona (zákona o příslušnících bezpečnostních sborů, zákona o vojácích z povolání) zařazení k výkonu služby jsou povinni dodržet povinnosti státního zaměstnance podle zákona o státní službě.⁹¹ Povinnost zachovávat státem uznanou povinnost mlčenlivosti se neuplatní, pokud byl dotyčný státní zaměstnanec této povinnosti zákonným způsobem zproštěn, tedy podle § 77 odst. 4 až odst. 6 zákona o státní službě.⁹²

S odkazem na § 99 odst. 2 a odst. 3 trestního řádu nesmí být státní zaměstnanec vyslýchán v rámci trestního řízení jako svědek tehdy, jestliže by svou výpověď porušil státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti, ledaže byl této povinnosti příslušným orgánem uvedeným v § 77 odst. 4 a 5 zproštěn. Zákaz výslechu se podle § 99 odst. 3 trestního řádu nevztahuje na svědeckou výpověď týkající se trestného činu, stran něhož má svědek – státní zaměstnanec oznamovací povinnost podle § 8 odst. 1 trestního řádu; rovněž tak se nevztahuje na svědeckou výpověď o utajovaných informacích klasifikovaných

⁸⁹ Zákon č. 234/2014 Sb. o státní službě, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁰ HŘEBÍKOVÁ, Iva a kol. 2022. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha, C.H. Beck: s. 508.

⁹¹ HŘEBÍKOVÁ, Iva a kol. 2022. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha, C.H. Beck: s. 444.

⁹² PICHRT, Jan (ed). 2015. *Zákon o státní službě: komentář*. 1. vydání. Praha, Wolters Kluwer, a. s.: s. 234. ISBN 978-80-7478-843-7.

ve zvláštním zákoně stupněm utajení Důvěrné nebo Vyhrazené. Stejně tak podle § 158 odst. 8 trestního řádu nesmí být požadováno vysvětlení od toho, kdo by jím porušil státem výslovně uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti, ledaže by byl této povinnosti zproštěn příslušným orgánem. Totéž se týká podání vysvětlení v režimu zákona o Policii⁹³ s odkazem na § 61 odst. 3 a v režimu zákona o přestupcích⁹⁴ s odkazem na § 60 odst. 1 daného zákona.⁹⁵

Zproštění mlčenlivosti o služebních věcech je upraveno ve třech posledních odstavcích ustanovení § 77 zákona o státní službě. V případě potřeby zproštění mlčenlivosti o služebních věcech je dodržována následující hierarchie: státního zaměstnance zproští mlčenlivosti služební orgán, vedoucí služebního úřadu zproští vedoucí nadřízeného služebního úřadu, pokud služební úřad nemá nadřízený služební úřad pak zprošťující pravomocí disponuje náměstek ministra vnitra pro státní službu. Náměstka ministra vnitra pro státní službu zprošťuje vláda nebo na základě pověření vlády ministr vnitra. Prováděním úkonů vlády byl usnesením vlády ze dne 15. června 2020⁹⁶ jako služební orgán pověřen náměstek ministra vnitra pro státní službu, vyjma odvolání ze služebního poměru náměstka ministra vnitra pro státní službu a rozhodování o skončení jeho služebního poměru – tím byl v usnesení pověřen ministr vnitra.

Právní předpisy např. krizový zákon, správní nebo kontrolní řád nebo zákon o sociálních službách mají implementovány speciální pravidla týkající se povinnosti zachovat mlčenlivost o služebních věcech nebo zproštění této povinnosti. Mlčenlivost o služebních věcech státním zaměstnancům trvá i po ukončení pracovněprávního nebo obdobného právního vztahu.

C) Povinnost prohlubovat si vzdělání podle pokynů služebního orgánu

V § 107 odst. 1 zákona o státní službě zákonodárce mj. určil, že „... *Prohlubování vzdělání státního zaměstnance se zaměřuje na jeho další odborný růst v jím vykonávaném oboru služby ...*“ Vzdělávání státního zaměstnance podle

⁹³ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁴ Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁵ PICHRT, Jan (ed). 2015. *Zákon o státní službě: komentář*. 1. vydání. Praha, Wolters Kluwer, a. s.: s 234. ISBN 978-80-7478-843-7.

⁹⁶ Usnesení vlády ze dne 15. června 2020 č. 660 o jmenování na služební místo náměstka ministra vnitra pro státní službu [online].

pokynů služebního úřadu je povinností podle § 77 anebo jeho právem § 79. K realizaci vzdělávání státních zaměstnanců dochází prostřednictvím jejich prohlubování (§ 107) nebo jejich zvýšením (§ 109).

Podmínky prohlubování vzdělání jsou upraveny v dokumentu Rámcová pravidla vzdělávání státních zaměstnanců ve služebních úřadech, který byl vydán služebním předpisem náměstka ministra vnitra pro státní službu.⁹⁷ Tímto předpisem je stanovena minimální norma pro vzdělávání státních zaměstnanců. Služební úřad může vůči státním zaměstnancům postupovat ve vzdělávání výhodněji, tím že upraví odchylky zvýhodnění ve vztahu ke vzdělávacímu procesu služebním předpisem. Za jasně deklarovaných podmínek tak prohlubování jazykového vzdělávání může být dostupné i pro státní zaměstnance, u jejichž služebního místa není systemizován požadavek úrovně znalosti cizího jazyka.⁹⁸

Tento služební předpis se kromě státních zaměstnanců také vztahuje na zaměstnance v pracovním poměru na dobu určitou, kteří jsou zařazeni na služební místě podle ustanovení § 178 a 178a služebního zákona. Vzdělávání státních zaměstnanců je členěno na vstupní vzdělávání úvodní, vstupní vzdělávání následné, průběžné vzdělávání, vzdělávání představených a jazykové vzdělávání.⁹⁹

V den nástupu do služby musí být zaměstnanec prokazatelně seznámen s právy a povinnostmi vyplývajícími z právních předpisů upravujících bezpečnost a ochranu zdraví při výkonu služby a požární ochranu. Povinným pro všechny státní zaměstnance je vstupní vzdělávání úvodní, zahájeno zpravidla bezprostředně po nástupu do služby a ukončeno do 3 měsíců od zařazení nebo jmenování na služební místo. Obsah vstupního vzdělávání úvodního se sestává ze:

- základních informací o služebním poměru;
- seznámení se s vybranými právními, služebními a dalšími vnitřními předpisy služebního úřadu;

⁹⁷ Služební předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu č. 4/2019 ze dne 5. listopadu 2019, kterým se stanoví Rámcová pravidla vzdělávání ve služebních úřadech. [online].

⁹⁸ HŘEBÍKOVÁ, Iva a kol. 2022. *Zákon o státní službě. Komentář. 1.* vydání. Praha, C.H. Beck: s. 597.

⁹⁹ Služební předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu č. 4/2019 ze dne 5. listopadu 2019, kterým se stanoví Rámcová pravidla vzdělávání ve služebních úřadech. [online].

- základy práce s informačními technologiemi využívanými služebním úřadem;
 - seznámení se s pravidly kybernetické bezpečnosti;
 - seznámení se s pravidly etiky státních zaměstnanců;
 - seznámení se s informacemi o ochraně životního prostředí, environmentální odpovědnosti a udržitelném zdroji;
 - informace o ochraně lidských práv, rovném postavení a zákazu diskriminace;
- Služební orgán může rozhodnout o dalších oblastech, kterými tento základní výčet vstupního vzdělávání úvodního rozšíří.¹⁰⁰

Vstupní vzdělávání následně probíhá samostudiem především odborné literatury a vede k přípravě státního zaměstnance k vykonání obecné a zvláštní části úřednické zkoušky. Gestorem příslušného oboru státní služby je Ústřední správní úřad, který je povinen zpracovat studijní text k danému oboru státní služby v rozsahu odpovídajícím platným zkušebními otázkám pro zvláštní část úřednické zkoušky v tomto oboru státní služby. Studijní texty jsou k dispozici na internetových stránkách Ministerstva vnitra ve stejných lhůtách jako zkušební otázky.¹⁰¹ Státní zaměstnanec je povinen úspěšně vykonat úřednickou zkoušku (§ 35), a to pro každý obor služby, který je systemizovaný na jím obsazeném služebním místě. Služební úřad musí státnímu zaměstnanci umožnit vykonání úřednické zkoušky (§ 36) nejpozději před uplynutím doby trvání služebního poměru na dobu určitou nebo do 12 měsíců ode dne, kdy státní zaměstnanec začal vykonávat službu v jiném nebo dalším oboru služby. V případě, že státní zaměstnanec úřednickou zkoušku nevykonal úspěšně, umožní mu služební orgán její opakování na základě jeho písemné žádosti. Úřednickou zkoušku lze opakovat pouze jednou, nejdříve po uplynutí 1 měsíce po jejím předchozím neúspěšném vykonání.¹⁰²

Průběžné vzdělávání probíhá po celou dobu trvání služebního poměru v souladu s požadavky kladenými na služební místo a má za cíl kontinuální prohlubování znalostí státních zaměstnanců v návaznosti na již absolvované vzdělání. Jeho účelem je odborný a osobní rozvoj státních zaměstnanců.

¹⁰⁰ Služební předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu č. 4/2019 ze dne 5. listopadu 2019, kterým se stanoví Rámcová pravidla vzdělávání ve služebních úřadech. [online].

¹⁰¹ Služební předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu č. 4/2019 ze dne 5. listopadu 2019, kterým se stanoví Rámcová pravidla vzdělávání ve služebních úřadech. [online].

¹⁰² Zákon č.234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů.

Vzdělávání představených je zpravidla zahájeno po ukončení vstupního vzdělávání úvodního a jeho cílem je osvojení základních obecných kompetencí pro výkon služby na služebním místě představeného. Příkladem základních obecných kompetencí lze uvést pravidla a nástroje řízení a vedení zaměstnanců, schopnost formulovat a řešit problémy a nést odpovědnost nebo rozvoj osobnostních předpokladů, zejména pak samostatnosti v rozhodování, psychické odolnosti, vyrovnanosti nebo schopnosti obhajovat výsledky své práce. Do tematických okruhů pro vzdělávání představených jsou zařazeny například řídicí styly, strategické řízení a řízení procesů, organizace práce a času, zvládání stresu nebo komunikace a informační toky¹⁰³.

Jazykové vzdělávání cílí na prohlubování jazykových znalostí primárně u těch státních zaměstnanců, u jejichž služebního místa je stanoven na základě § 25 odst. 5 písm. a) zákona o státní službě požadavek úrovně znalosti cizího jazyka a dále pro státní zaměstnance, kteří jsou zapojeni do přípravy a výkonu předsednictví České republiky v Radě Evropské unie nebo se podílí na činnostech, které vyplývají z plnění mezinárodních závazků. Prohlubování svých jazykových znalostí státní zaměstnanec ukončuje standardizovanou jazykovou zkouškou.¹⁰⁴

Při vymezení termínu zvýšení vzdělání popř. jeho rozšíření, je vycházeno z příslušných ustanovení zákoníku práce. Podle § 231 se jedná o změnu hodnoty kvalifikace, včetně jejího získání nebo rozšíření. Ke zvýšení kvalifikace je stanoveno *studium, vzdělávání, školení, nebo jiná forma přípravy k dosažení vyššího stupně vzdělání, jestliže jsou v souladu s potřebou zaměstnavatele*. Z pohledu služebního zákona je soulad s potřebou zaměstnavatele chápán jako potřeba služebního úřadu zajistit kvalitní výkon správních činností, jež vyplývají z jeho věcné působnosti. Zvýšení vzdělání státního zaměstnance může být uskutečněno na náklady služebního úřadu v případě řádného doložení skutečnosti, že zvýšení vzdělání je v souladu s naléhavou potřebou služebního úřadu, neboť služební úřad musí také dbát na dodržování zásad zákona

¹⁰³ Služební předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu č. 4/2019 ze dne 5. listopadu 2019, kterým se stanoví Rámcová pravidla vzdělávání ve služebních úřadech. [online].

¹⁰⁴ Služební předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu č. 4/2019 ze dne 5. listopadu 2019, kterým se stanoví Rámcová pravidla vzdělávání ve služebních úřadech. [online].

o majetku¹⁰⁵ S povolením služebního orgánu ke zvýšení vzdělání je spojena povinnost setrvat ve služebním poměru po určitou dobu (§ 110) případně úhrada nákladů státním zaměstnancem.

D) Povinnost oznámit služebnímu orgánu, že je proti nim zahájeno trestní stíhání a v jaké věci.

Nejen státní zaměstnanec má podle § 77 odst. 1 písm. k) povinnost bez zbytečného odkladu vůči služebnímu úřadu. Orgán činný v trestním řízení má oznamovací povinnost neprodleně vyrozumět služební orgán o vydání usnesení o zahájení trestního stíhání nebo o vzetí státního zaměstnance do vazby, přičemž toto vyrozumění je vázáno k okamžiku doručení usnesení.

Pokud jde o důsledky je institut zproštění výkonu služby považován za období zařazení státního zaměstnance mimo výkon služby, protože zamýšleným důsledkem je, že po dobu zproštění výkonu, státní zaměstnanec řádný výkon služby neplní. Zproštění výkonu služby je upraveno ze třech důvodů: výkon trestné činnosti, výkon vazby a kárné provinění. Účelem zproštění výkonu služby § 48 je zabránění v pokračování trestné činnosti nebo zničení důkazů a tím maření trestního řízení v případě, že trestná činnost státního zaměstnance souvisí s jeho výkonem státní služby. V případě zahájení trestního stíhání pro trestný čin, který s výkonem služby státního zaměstnance nesouvisí má zproštění výkonu služby zachovat důvěru veřejnosti ve státní službu a v její nestranný výkon. Za předpokladu, že je státní zaměstnanec vzat do vazby, pak po dobu jejího trvání je zproštěn výkonu služby. Zaměstnanec bude také zproštěn výkonu služby z důvodu probíhajícího kárného řízení, aby nepokračoval v páchání kárného provinění § 88, nebo ničení důkazů a nedošlo k maření kárného řízení. O zproštění výkonu služby rozhoduje služební orgán na návrh kárné komise. Návrh musí být řádně odůvodněn s doložením všech relevantních podkladů. V tomto případě má zproštění výkonu služby zajišťovacího prostředku ve věci kárného řízení a jedná se o výjimečný institut § 89. O zproštění výkonu služby vydá služební orgán rozhodnutí, které musí vycházet z řádně zjištěného stavu věci zejména na základě vyrozumění orgánu činného v trestním řízení, který je

¹⁰⁵ Zákon č. 219/2000Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.

příslušný ke sdělení relevantní informace včetně právní kvalifikace trestného činu, nebo na základě podkladů z kárného řízení. Právní účinky zproštění výkonu služby nastávají doručením rozhodnutí o zproštění výkonu služby. Odvolání proti takovému rozhodnutí nemá odkladný účinek.

Zákonodárce v § 70 vydefinoval podmínky opětovného zařazení státního zaměstnance na jeho původní služební místo po odpadnutí důvodů zproštění výkonu služby. V případě, že by státní zaměstnanec nemohl být z důvodu změny systemizace nebo v době zproštění výkonu služby uplynula doba určitá, na kterou byl státní zaměstnanec na služební místo zařazen nebo jmenován, je zařazen podle § 70 odst. 3 na jiné volné služební místo, na kterém je služba pro něj vhodná. K výkonu služby na služební místo zařazené v nižší platové třídě musí dát státní zaměstnanec svůj souhlas. V případě, že toto zařazení není možné, rozhodne služební orgán o jeho zařazení mimo výkon služby z organizačních důvodů § 62.

U představených není zaručen opětovný návrat na původní služební místo. Pokud účelem zproštění výkonu služby státního zaměstnance je vzetí do vazby, tedy výkon státní služby je z povahy věci vyloučen, dojde k tomu, že zproštění výkonu služby bude důvodem k jeho odvolání ze služebního místa představeného (§ 60 odst. 1 písm. e).

Ve vztahu k zásadě presumpce nevin, je po dobu zproštění výkonu služby státnímu zaměstnanci vyplácen plat ve snížené výši 50% jeho dosavadního měsíčního platu. S ohledem na sociální aspekt je stanovena podmínka, že snížený plat musí dosahovat alespoň minimální mzdy stanovené na základě § 111 zákoníku práce, upraveno nařízením vlády č. 567/2006 Sb.¹⁰⁶ To se týká sníženého platu po dobu zproštění výkonu služby v případě usnesení o zahájení trestního stíhání nebo z důvodu vazby. Pokud je státní zaměstnanec zproštěn výkonu služby na návrh kárné komise, přísluší mu plat vždy ve výši 80% jeho měsíčního výdělku.¹⁰⁷

Aniž by o tom musel služební orgán rozhodovat, může být důsledkem rozhodnutí v trestním řízení i skončení služebního poměru státního zaměstnance

¹⁰⁶ Nařízení vlády č. 567/2006 Sb. Nařízení vlády o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatku ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí. [online].

¹⁰⁷ HŘEBÍKOVÁ, Iva a kol. 2022. *Zákon o státní službě. Komentář. 1. vydání.* Praha, C.H. Beck: s. 224–228.

přímo ze zákona podle § 74 odst. 1 písm. a), b) nebo c). Dále státnímu zaměstnanci skončí služební poměr, jestliže mu bylo pravomocně uloženo kárné opatření propuštění ze služebního poměru. Po zproštění výkonu služby pak služební orgán státního zaměstnance vyrozumí o skončení služebního poměru.

E) Povinnost zastupovat představeného nebo státního zaměstnance na služebním místě zařazeném ve vyšší platové třídě

Sekce pro státní službu vydalo stanovisko k zastupování představeného, přičemž se zabývalo otázkou z pohledu představeného. Zákon o státní službě upravuje zastupování představeného v ustanovení § 9 odst. 7 a § 66. Za použití pouze jazykového výkladu by z ustanovení § 9 odst. 7 vyplývala povinnost představeného určit ze svých podřízených státních zaměstnanců jednoho jako svého stálého zástupce. Tuto povinnost nelze chápat direktivně, analogicky by se zde mělo uplatnit vymezení zastupování, tak jak jej upravuje § 124 odst. 2 písm. a) zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, podle něhož určený zástupce *„trvale zastupuje vedoucího zaměstnance v plném rozsahu jeho řídicí činnosti, je-li toto zastupování u zaměstnavatele upraveno zvláštním právním předpisem nebo organizačním předpisem“*.

Podle ustanovení § 66 je státní zaměstnanec povinen na základě příkazu zastupovat představeného nebo státního zaměstnance na služebním místě zařazeném ve vyšší platové třídě, než je zařazeno služební místo, na které byl zařazen nebo jmenován. Je-li doba zastupování delší než 4 týdny, přísluší státnímu zaměstnanci plat, který by mu příslušel, pokud by byl zařazen nebo jmenován na služebním místě státního zaměstnance nebo představeného, kterého zastupuje; tento plat přísluší od prvního dne zastupování. V tomto případě se jedná o situaci, k níž může dojít, pokud není služební místo představeného obsazeno a není určen zástupce představeného podle § 9 odst. 7 zákona nebo není přítomen ve službě ani představený ani jeho zástupce podle § 9 odst. 7 zákona. Představený, který má být zastoupen, nebo jeho nadřízený představený svým příkazem určí ad hoc jiného státního zaměstnance, který bude představeného zastupovat.¹⁰⁸

¹⁰⁸ HŘEBÍKOVÁ, Iva a kol. 2022. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha, C.H. Beck: s. 354.

Na rozhodování o zastupování představeného podle § 66 zákona se ve smyslu § 159 odst. 2 písm. c) zákona nevztahují ustanovení o řízení ve věcech služby ani ustanovení správního řádu o správním řízení. Příkaz k zastupování nebude mít náležitosti uvedené v § 68 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, (náležitosti rozhodnutí) přesto by měl obsahovat tytéž náležitosti, jako tomu bylo doporučeno v případě představeného podle § 9 odst. 7. Zástupci určenému podle § 66 odst. 1 zákona nepřísluší oproti zástupci určenému podle § 9 odst. 7 zákona příplatek za vedení uvedený v příloze č. 2 zákona. Při zastupování delším 4 týdnů mu náleží plat, který by mu náležel, pokud by byl zařazen na služebním místě představeného, kterého zastupuje, na tento případ se vztahuje ustanovení § 159 odst. 1 písm. d) zákona, služební orgán musí v této věci vydat formalizované rozhodnutí. Po dobu zastupování podle § 66 odst. 1, odst. 2 zákona nevykonává státní zaměstnanec v plném rozsahu dosavadní služební úkoly. Podle § 66 odst. 3 zákona nesmí zastupování trvat déle než 180 dní v kalendářním roce, to neplatí, pokud s delší dobou státní zaměstnanec souhlasí.¹⁰⁹

Na rozdíl od zákoníku práce zákon o státních službě umožňuje státním zaměstnancům, aby během zastupování nadřízeného nemuseli plně vykonávat své dosavadní úřední povinnosti, nicméně dikce stanoví, že státní zaměstnanec nevykonává dosavadní služební úkoly v plném rozsahu (tedy v nějakém rozsahu služební úkoly vykonává). Míra omezení stávajících služebních povinností bude ovlivněna konkrétními okolnostmi zastupování nadřízeného. Na rozdíl od stálých zástupců mají dočasní zástupci nárok na dodatečný příplatek za zastupování na vedoucí pozici.¹¹⁰

F) Povinnost vykonávat službu ve výběrové komisi, zkušební komisi, při smírčím řízení, v kárné komisi a v dalších orgánech zřizovaných služebním orgánem podle služebního předpisu

Státní zaměstnanci mají povinnost podílet se na plnění služebních úkolů, které nesouvisí s jejich řádným výkonem povinností v rámci oboru služby podle

¹⁰⁹ Stanoviska sekce pro státní službu k zastupování představeného, 10. 07. 2021. [online].

¹¹⁰ VLČKOVÁ, Eliška a kol. 2015. *Zákon o státní službě*. První vydání. Olomouc, Anag: s. 138–139.

příkazu služebního orgánu.¹¹¹ Jedním z takovýchto úkolů může být členství v komisi.

V případě výběrové komise (§ 28 odst. 1) zákon o státní službě nestanoví, kdo může být jejím členem, resp. nestanoví podmínku, zda členem výběrové komise musí být vždy státní zaměstnanec, případně zda tento zaměstnanec musí být zařazený v daném služebním úřadu, ve kterém je obsazované služební místo anebo může být členem výběrové komise i jiná osoba mimo státní službu. V kárné komisi musí být členové výhradně jmenováni ze státních zaměstnanců ve služebním poměru (§ 91 odst. 2) a členy zkušební komise musí být alespoň dva státní zaměstnanci ve služebním poměru (§ 37 odst. 2). S ohledem na explicitní stanovení osob navrhaných pro členství ve zkušební a kárné komisi lze dovodit, že členem výběrové komise může být jak státní zaměstnanec, tak i osoba mimo státní službu.

Chybějící podrobnější popis pravidel pojednávající o jmenování členů výběrové komise nemůže být bráno jako možnost jakékoli volnější volby při procesu jmenování. Členové komise musí splňovat odbornou způsobilost, která je dosažena odborným vzděláním podobného směru nebo jiné specializované odbornosti a zkušenosti přibližně shodné se stanovenými odbornými požadavky u obsazovaného služebního místa. Je to z důvodů schopnosti objektivního posouzení odbornosti žadatele na služební místo člena výběrové komise.

Jmenování člena, popř. členů, s postavením náhradníka, který nastoupí za člena výběrové komise, který by nemohl funkci dočasně vykonávat, zákon o státní službě sice nepředpokládá, nicméně pro účelné a hospodárné fungování úřadu tato možnost vyloučena není.¹¹²

Pouze v ustanovení § 91 odst. 4 zákonodárce definuje podmínky odvolání člena komise „*Služební orgán člena kárné komise odvolá, vznikla-li překážka členství v kárné komisi podle odstavce 3. Služební orgán může odvolat člena kárné komise, pokud o to člen kárné komise požádá z vážných pracovních, osobních, rodinných nebo zdravotních důvodů.*“ I přesto, že proces odvolání člena výběrové a zkušební komise není zákonem o státní službě stanoveno, lze

¹¹¹ VAVERA, František a kol. 2015. *Zákon o státní službě s poznámkami*. Vyd. A. Čeněk: s. 129.

¹¹² HŘEBÍKOVÁ, Iva a kol. 2022. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha, C.H. Beck: s. 148.

předpokládat, že pro odvolání člena komise ze strany služebního orgánu popřípadě projednání podané žádosti o jeho odvolání se váže ve stejném smyslu. Těžko lze i nadále vyžadovat řádný výkon členství dotčeného státního zaměstnance ve zkušební či výběrové komisi, jestliže je například dlouhodobě nemocný. I když služební orgán nepotřebuje souhlas státního zaměstnance s účastí a to ať v kterékoli z komisí nebo v dalších orgánech zřízených služebním orgánem, jeví se jako vhodné předchozí projednání s dotčeným zaměstnancem.

Všechny komise výběrová, zkušební a kárná jsou složeny alespoň ze 3 členů. Státní tajemník jmenuje a odvolává členy v ministerstvu nebo v Úřadu vlády, přičemž 2 členové jsou jmenováni anebo odvoláni na návrh příslušného ředitele odboru. V odlišných služebních institucích jmenuje a odvolává členy výběrové komise vedoucí služebního úřadu. Odborní členové zkušební komise¹¹³ jsou jmenováni a odvoláváni služebním orgánem v ústředním správním úřadu.

Za členy kárné komise jsou jmenováni výhradně státní zaměstnanci příslušným služebním orgánem, který je také odvolává.

G) Povinnost plně využívat služební dobu k výkonu služby

Úprava služební doby a doby odpočinku v § 99 zákona o státní službě podléhá zákoníku práce, přičemž „*služební orgán stanoví služebním předpisem podrobnější pravidla pro rozvržení služební doby včetně začátku a konce služební doby a pružného rozvržení služební doby, a to i s ohledem na vytvoření předpokladů sladění rodinného a osobního života s výkonem služby.*“¹¹⁴ Služební dobou je míněno časové rozmezí, po které jsou státní zaměstnanci povinni řádně vykonávat služební povinnosti a řídit se příkazy představeného v místě výkonu služby nebo výkonem služby z jiného místa.¹¹⁵ Povinnost plně využívat služební dobu k výkonu služby úzce souvisí s povinností uvedenou v § 77 odst. 1 písm. d) plnit služební úkoly osobně, řádně a včas.¹¹⁶ Na státní zaměstnance, kteří uzavřeli dohodu o výkonu služby z jiného místa se ustanovení § 99 neuplatní, neboť tito se řídí podmínkami stanovené v dohodě o výkonu služby z jiného místa. Obecně

¹¹³ Služební předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu ze dne 12. března 2020, kterým se stanoví postup při zřizování zkušebních komisí. [online].

¹¹⁴ Zákon č. 234/2014 Sb. ze dne 1. října 2014 o státní službě, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁵ VLČKOVÁ, Eliška a kol. 2015. *Zákon o státní službě*. První vydání. Olomouc, Anag: s. 161.

¹¹⁶ VAVERA, František a kol. 2015. *Zákon o státní službě s poznámkami*. Vyd. A. Čeněk: s. 129.

nelze předpokládat, že při výkonu služby např. z domova si státní zaměstnanec nemůže dát oběd před jinak pevně stanovenou pauzou na oběd, která je stanovena pro státní zaměstnance s výkonem služby v místě úřadu anebo opačná situace, kdy z důvodu plnění neodkladného úkolu není možné využít pauzu na oběd.

H) Povinnost řádně hospodařit s prostředky svěřenými jim služebním úřadem a střežit a ochraňovat majetek, který jim byl svěřen, před poškozením, ztrátou, zničením a zneužitím

Zákonodárce k plnění povinnosti řádně hospodařit se svěřenými prostředky a předcházet škodám (§ 122) odkazuje na zákoník práce. Ustanovení § 249 zákoníku práce ukládá povinnost počínat si tak, aby nedocházelo k majetkové újmě, resp. škodě, nemajetkové újmě ani k bezdůvodnému obohacení. Státní zaměstnanec má dále povinnost oznamovací, tedy upozornit bezprostředně nadřízeného představeného hrozí-li škoda nebo nemajetková újma, popřípadě povinnost zakročovací, jestliže je k odvrácení škody hrozící zaměstnavateli neodkladně třeba zákroku.¹¹⁷ V případě oznamovací povinnosti není konkretizováno, jakou formou má státní zaměstnanec svého bezprostředně nadřízeného představeného upozornit. Lze se domnívat, že forma upozornění se bude odvíjet od naléhavosti daného případu (ústní, písemná)¹¹⁸.

Vědomé neupozornění bezprostředně nadřízeného představeného na hrozící škodu anebo nezakročení proti hrozící škodě tvoří jeden z předpokladů vzniku odpovědnosti státního zaměstnance podle § 251 zákoníku práce.

V případě služebního poměru příslušníků bezpečnostních sborů (zákon č. 361/2003 Sb.) a vojáků z povolání (zákon č. 221/1999 Sb.) je právní úprava majetkové a nemajetkové újmy provedena přímo v právním předpisu. Zákon o státní službě v taxativním výčtu řízení ve věcech služby (§ 151 odst. 1) nezmiňuje rozhodování o náhradě škody. Výkon služby je zajištěn také státními zaměstnanci v pracovním poměru zařazenými na služební místo (§ 178 a 178a). Nabízí se tedy nežádaná situace odlišného právního postavení – zejména

¹¹⁷ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁸ HŘEBÍKOVÁ, Iva a kol. 2022. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha, C.H. Beck: s. 664.

procesního, ve kterém jsou státní zaměstnanci při plnění stejných služebních povinností.¹¹⁹ Poradní sbor náměstka ministra vnitra pro státní službu dospěl k názoru, že *proces rozhodování o odpovědnosti státního zaměstnance nebo služebního úřadu za škodu nebo nemajetkovou újmu podle části šesté zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě, je jedním z druhů řízení ve věcech služby.*¹²⁰

Předpokladem vzniku odpovědnostního (§ 123) právního vztahu je: - porušení právní povinnosti, -vznik škody, - prokázání příčinné souvislosti mezi konkrétním porušením právní povinnosti a způsobenou škodou a zaviněním, přičemž všechny předpoklady musí být naplněny současně, jinak povinnost k náhradě škody nevznikne. Porušení právních povinností nastává, když státní zaměstnanec při výkonu služby nebo v přímé souvislosti s výkonem služby si počíná tak, že nedodrží právní povinnosti stanovené mu zejména právními předpisy, služebními předpisy, vnitřními předpisy, jinými předpisy mající povahu obecného příkazu k výkonu služby¹²¹ a příkazy, jejichž vydávání upravuje ustanovení v § 84 a 85 zákona o státní službě a posledním z dosud nejmenovaných je omezení v právech, která má státní zaměstnanec povinnost dodržovat.

l) Povinnost při výkonu služby z jiného místa vykonávat službu pouze na místě sjednaném v dohodě o výkonu služby z jiného místa a dodržovat podmínky sjednané v této dohodě

„Nebrání-li tomu řádné plnění úkolů služebního úřadu, služební orgán může se státním zaměstnancem uzavřít dohodu o výkonu služby z jiného místa ...“ (§ 117). Pravidlem prozatím zůstává výkon státní služby z místa sídla služebního úřadu. S nedávno nabytými zkušenostmi v souvislosti s koronavirovou epizodou dochází k přehodnocení ustálené praxe tím, že je více využita nabízená možnost flexibilnější formy výkonu služby z jiného místa. Aby bylo možné využít možnosti výkonu z jiného místa, musí být naplněny předpoklady stanovené služebním

¹¹⁹ HŘEBÍKOVÁ, Iva a kol. 2022. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha, C.H. Beck: s. 670.

¹²⁰ Ministerstvo vnitra, Poradní sbor náměstka ministra vnitra pro státní službu k zákonu o státní službě. 2016. Závěr č. 5, Služební předpisy. [online].

¹²¹ Ministerstvo vnitra, Poradní sbor náměstka ministra vnitra pro státní službu k zákonu o státní službě. 2017. Závěr č. 13, Služební předpisy. [online].

zákonem a nařízením vlády č. 114/2015 Sb. V případě, že výkon služby z jiného místa z podstaty vykonávané práce je možný (nelze například u zaměstnanců vykonávající kontrolní činnost, při níž je potřeba osobní účast zaměstnance vykonávajícího kontrolu) pak je nezbytné uzavření dohody mezi zaměstnancem a služebním orgánem, přičemž podmínky, za kterých lze či nelze dohodu sjednat jsou určeny Nařízením vlády č. 144/2015 Sb. Služební předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu č. 2/2021 určuje bližší pravidla pro výkon státní služby z jiného místa.¹²² Například prokazatelné proškolení o pravidlech bezpečnosti a ochrany zdraví při výkonu služby z jiného místa, stanovuje oprávnění služebního orgánu provést kontrolu pracoviště v jiném místě výkonu služby za účelem ověření plnění podmínek bezpečného a zdraví neohrožujícího výkonu služby, nebo v článku 6 jsou zaměstnanci stanoveny další povinnosti státního zaměstnance při výkonu služby z jiného místa. Tyto povinnosti jsou shodné nebo stejného charakteru s povinnostmi (§ 77) uvedenými v zákoně o státní službě.

Lze předpokládat, že většina žádostí o dohodu o výkonu státní služby z jiného místa bude obsahovat jako jiné místo výkonu bydliště státního zaměstnance, tedy bezpečné a zdraví neohrožující výkon státní služby je zaměstnancem zajištěn. Při výkonu státní služby z jiného místa se na státního zaměstnance nevztahuje právní úprava rozvržení služební doby (§ 99), neboť si ji rozvrhuje zaměstnanec sám. Institut sladění rodinného a osobního života s možností výkonu služby na jiném místě je v zákoně o státní službě zavedenou novinkou, která doznala v posledních 2 letech patřičné pozornosti. Poskytuje oboustranně výhodnou možnost řešení náhlé situace, vzniklou ať na straně zaměstnavatele, resp. služebního úřadu nebo na straně státního zaměstnance.

¹²² Služební předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu ze dne 2. června 2021, o bližších pravidlech pro výkon státní služby z jiného místa. [online].

3. Úvahy *de lege lata* a náměty *de lege ferenda*

V této kapitole se zamýšlím nad třemi zájmovými body, kterými jsou povinnost v souvislosti s výkonem služby nepřijímat dary nebo jiné výhody v hodnotě přesahující částku 300 Kč, s výjimkou daru nebo výhod poskytovaných služebním orgánem, povinnost vykonávat službu při odvrácení živelní pohromy nebo jiného hrozícího nebezpečí anebo se podílet na zmírnění jejich bezprostředních následků a právo na vytvoření podmínek pro řádný výkon služby.

3.1. Nepřijetí daru

S ohledem na protikorupční účinek zákona by si podle mého názoru státní zaměstnanci zasloužili úplný zákaz přijetí daru také s ohledem na zatěžující administrativu spojenou s jeho odmítnutím stejně tak přijetím i v případě, že jeho hodnota je nižší než 300 Kč. Rovněž by tak v tomto bodu byla odstraněna nerovnost se zákonem o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, případně dalších legislativních předpisů zabývajících se tímto problémem, které přijetí či odmítnutí daru vůbec neumožňují. Podle mého názoru, jakákoli výše hodnoty daru i pod zákonodárcem stanovenou hranici tří set korun může mít vliv na výkon státního zaměstnance a jeho nestrannost. Proto bych byla pro změnu tohoto znění ve smyslu, že státní zaměstnanec je povinen odmítnout dary nebo jiné výhody s výjimkou těch poskytovaných služebním orgánem. Dalším důvodem pro změnu současného znění jsou podklady v rámci vyhodnocení účinnosti zákona o státní službě¹²³, které poukazují na rizika související s umožněným přijetím darů do 300 Kč.

¹²³ KPMG Česká republika, s.r.o. *Zpráva z ex post hodnocení dopadů regulace (RIA) k zákonu č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů s cílem vyhodnotit účinnost zákona o státní službě k 31. prosinci 2018*. Praha, 2019, s. 53. [online].

3.2. Služba při odvrácení živelní pohromy

Státní zaměstnanec při svém výkonu služby má napomoci znemožnit či zmírnit hrozící nebezpečí, které například plyne z přírodních katastrof. Dalo by se říci, že náležitá pomoc při mimořádných událostech je mravní povinností zaměstnance vůči státu. Podle mého porozumění přírodních katastrof, se jedná například o situace zasažení bleskem, povodní, hurikánů nebo tornád, sesuvy půdy, zemětřesení nebo lavin. Tyto situace si vyžadují zvláštní přístup, jako je psychická odolnost, fyzická zdatnost a odolnost, organizační schopnosti, organizační znalost při zásahu IZS, aby samotný zaměstnanec nevytvořil překážku v plnění zákroku, tedy navíc nezatěžoval trénované pracovníky.

Vzhledem k tomu, že mnoho zaměstnanců státní správy nemusí oplývat fyzickou zdatností, případně může disponovat psychickou zátěží, nepovažuji tuto povinnost za přímo v zákoně vhodně umístěnou. Na základě současného stavu, je možné zaměstnanci příkazem uložit plnění úkolů, který ze zákona musí dodržet, přičemž se tak může dostat do rozporu se svými fyzickými či psychickými možnostmi (např. strach z výšek, zdravotní komplikace). V uvedených mimořádných situacích tak tento člověk může nejen ohrozit ostatní, ale ohrožuje i svůj život. Podle mého názoru by bylo vhodné zpřesnit konkrétní obory, ve kterých si služební úřad může být jist, že stanoveným příkazem zaměstnanec splní danou povinnost bez vytvoření překážek. Vhodnou alternativou by mohlo být vytvoření „zájmové skupiny“, jejíž členové by byli vzděláváni, fyzicky trénováni a současně také seznamováni s konkrétními postupy jednotlivých složek IZS právě za účelem případné výpomoci při nestandardních situacích. V takto organizované formě by pak každý z účastněných poznal své osobní hranice. Na druhou stranu by také IZS získalo představu o schopnostech těchto zaměstnanců, rozmístění v rámci úřadů a při nestandardní situaci efektivnější komunikaci.

3.3. Sladění pracovního a osobního života zaměstnance

Řádný výkon služby je v úzkém spojení s rodinným životem. Zákonodárce vědom si tenké hranice přistupuje k zaměstnancům citlivě a poskytuje možnosti, které v soukromém sektoru nejsou příliš zavedené. Nástroji služebnímu orgánu ke

sladování výkonu služby s rodinným životem jsou možnosti úpravy služební doby, vykonávání řádné služby z jiného místa nebo zřízení mateřské školy nebo dětské skupiny. Podle mého názoru jsou tyto nástroje velmi účinnou formou k zajištění souladu obou životních náplní.

Vzhledem k nedávné zkušenosti, kdy s ohledem na epidemiologická opatření nebo pomoc při řešení finančních úspor úřadu na provoz budov, by bylo podle mého názoru vhodné využít nástroj ve formě práva na vykonávání řádné státní služby z domova. Nárok na toto právo by posuzoval služební úřad z důvodu vzniku nenadálé situace týkající se státního zaměstnance. V souvislosti s tímto právem výkonu řádné státní služby z domova je nutné zajištění dálkového přístupu do systému dané části úřadu, což úzce souvisí s digitalizací státní správy, a poskytnutí služební IT technologie s ohledem k zabezpečení údajů. Právo na výkon služby z domova by bylo vhodné doplnit do § 116, který navazuje na § 79 odst. 2 písm. a). Podrobné podmínky pro poskytnutí nezbytné technologie k řádnému výkonu služby z domova by upravoval zvláštní předpis.

4. Závěr

Pojetí výkonu služby pro stát se mění v průběhu doby od počátku, který je deklarován v zákoníku „Statuta Konrádova“ z 12. století, přes služební pragmatiku z počátku 20. století, změny v průběhu totalitního režimu přes období sametové revoluce až po současnost, kdy posledním platným zákonem je Zákon o státní službě, ve znění pozdějších předpisů. Zákon mj. vymezuje práva a povinnosti státního zaměstnance, která jsou tématem této bakalářské práce. Práce se zabývá porovnáním některých z ustanovení § 77 a § 79 zákona o státní službě s dalšími legislativními předpisy pojednávající o podobné problematice.

U stanovení práv a povinností včetně jejich omezení obecně platí důraz na řádný, nestranný a profesionální výkon služby. Práva a povinnosti jsou obsahem třetí části zákona. Jeho textace nejprve upravuje povinnosti státních zaměstnanců a následně jejich práva, přičemž na představené jsou kladeny vyšší požadavky než na běžného státního zaměstnance ve služebním poměru.

Povinnosti jsou vymezeny v třetí části zákona taxativně, a současně jsou stanoveny v rámci jednotlivých institutů zákona o státní službě (např. povinnost úspěšně vykonat úřednickou zkoušku). Dále lze dovozovat také z ustanovení o omezení některých práv státních zaměstnanců (např. zákaz konkurence, omezení související s principem apolitičnosti státní služby).

Státnímu zaměstnanci lze povinnost uložit zákonem, služebním předpisem nebo příkazem k výkonu služby. V případě porušení této povinnosti, poruší státní zaměstnanec služební kázeň. Zákon také stanovuje, které povinnosti je státní zaměstnanec povinen dodržovat, i když nevykává státní službu.

Jako kompenzaci ke stanoveným povinnostem, přísluší ze zákona státním zaměstnancům rovněž některá práva, která jsou v zákoně vymezena demonstrativně. Dále mohou být práva státním zaměstnancům přiznána kolektivní dohodou vyššího stupně, zvláštními právními předpisy, služebními předpisy nebo jinými interními akty řízení.

Postupnými úpravami práv a povinností státního zaměstnance během jejich vývoje v legislativě se dospívá více k jeho profesionalizaci, nestrannosti a depolitizaci, které by zákonodárci chtěli dosáhnout. I když současně platná legislativa vyznívá v tento prospěch, stále jsou zde některé pochybnosti, které pilíře nabourávají a lze je doplňovat během novelizací k dotváření zákona. Do budoucna lze na těchto základech dále pokračovat a uzpůsobovat tak potřebné legislativní kroky, aby se docílilo hlavního účelu vzniku zákona, tj. služba občanovi bez ovlivnění.

5. Literární zdroje

5.1. Seznam publikací

BĚLECKÝ, Miroslav. 2015. *Zákon o státní službě a zákony související*. Vox. 380 s.

BĚLINA, Miroslav. 2014. *Pracovní právo*. 6. doplnění a podstat. přeprac. vydání. Praha, C.H. Beck: 496 s.

BŘEŇ, Jan. 2017. *Základní charakteristika státní správy*. I. vydání. Praha, Institut pro veřejnou správu: 132 s. ISBN 978-80-86976-44-0.

DOLEŽAL, Michal. 2015 *Přinese zákon o státní službě depolitizaci, stabilizaci a profesionalizaci státní správy?* Diplomová práce, fakulta právnická Univerzity Karlovy: 23 s.

FIALA, Zdeněk; Zpěvák, Aleš; Jonáková, Tereza; Novotný, Vladimír. 2015. *Evropská veřejná správa*. Praha, Univerzita Jana Amose Komenského: 544 s. ISBN 978-80-7452-110-2.

FUREK, Adam; ROTHANZL, Lukáš, JIROVEC, Tomáš. 2016. *Zákon o svobodném přístupu k informacím: komentář*. Praha, C.H. Beck: 1238 s.

GLUECKLICH, Julius. 1936. *Nová redakce zemského zřízení království českého*. Brno: Nakladatelství: 567 s.

HENDRYCH, Dušan; ČEBIŠOVÁ, Taisia; KOPECKÝ, Martin; MIKULE, Vladimír; POMAHAČ, Richard; PRÁŠKOVÁ, Helena; STAŠA, Josef; VOPÁLKA, Vladimír. 2016. *Správní právo, Obecná část*. 9 vydání, Praha: C. H. Beck: 599 s., ISBN 978-80-7400-624-1 (váz.).

HŘEBÍKOVÁ, Iva; FÁBEROVÁ, Andrea; BRÜCKNEROVÁ, Zuzana; KUBÁČOVÁ NEJEDLÁ, Petra; MORAVEC, Karel; ROUČKOVÁ, Dana; HŮRKA, Petr. 2022. *Zákon o státní službě. Komentář*. 1. vydání. Praha, C.H. Beck: 971 s.

KLIKOVÁ, Alena. In SKULOVÁ, Soňa; HAVLAN, Petr; KLIKOVÁ, Alena; MATULA, Miloš; MRKÝVKA, Petr; POTĚŠIL, Lukáš; PRŮCHA, Petr; SVATOŇ, Jan. 2014. *Základy správní vědy*. 2. vydání, Brno: Masarykova univerzita: 261 s.

KOCOUREK, Jiří. 2005. *Služební zákon o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a jejich odměňování: (komentář, prováděcí předpisy)*. Praha, Eurounion: 1324 s. ISBN 80-731-7044-2.

KOTTNAUER, Antonín, PŘIB, Jan; ÚLEHLOVÁ, Helena; TOMANDLOVÁ, Ludmila. 2002. *Služební zákon*. Ostrava, Sagit: 335 s. ISBN 80-720-8337-6.

KOSATÍK, Pavel. 2011. *České okamžiky*. Vyd. 1. Praha, Torst: 275 s., 8 leaves of plates. ISBN 80-721-5413-3.

MALÝ, Karel. 2003. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přeprac. vyd. Praha, Linde: 340 s. ISBN 80-720-1433-1.

OTTO, Jan. 2001. *Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Dvacátý čtvrtý díl. Staroženské - Šyl. fotoreprint pův. vyd. Praha, Paseka; Argo: 901 s. ISBN 80-720-3367-0.

PEKÁREK, Milan; PRŮCHOVÁ, Ivana; JANČÁŘOVÁ, Ilona; TKÁČIKOVÁ, Jana; DUDOVÁ, Jana. 2009. *Právo životního prostředí*. Druhé přepracované vydání, Brno, Masarykova univerzita: 716 s.

PICHT, Jan; KAUCKÝ, Jiří; KOPECKÝ, Martin; BĚLINA, Miroslav; BĚLINA, Tomáš; BOGNÁROVÁ, Věra; HOLUB, Adam; KAHLE, Bohuslav; MEZEIOVÁ, Vendula; MORÁVEK, Jakub; RIEDLOVÁ, Eva; ROTHOVÁ, Eva; STÁDNÍK, Jaroslav; ŠTEFKO, Martin; TOMŠÍ, Ivan; ŠTÍPSKÝ, Josef; VÁCHA, Jan. 2015. *Zákon o státní službě: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s.: 1324 s. ISBN 978-80-7478-843-7. s XLI- XLII.

POTĚŠIL, Lukáš. 2008. „Dobrá správa“ v dokumentech Rady Evropy. *Veřejná správa*, roč. 19, č. 12, s. VII.

RYCHETSKÝ, Pavel. In RYCHETSKÝ, Pavel; LANGÁŠEK, Tomáš; HERC, Tomáš; MLSNA, Petr. 2015. *Ústava České republiky, Ústavní zákon*

o bezpečnosti České republiky. Komentář. 1. vydání. Praha, Wolters Kluwer: 1224 s.

SKULOVÁ, Soňa. 2005. *Principy dobré správy jako součást modernizace veřejné správy.* Právník. Praha, Ústav státu a práva AV ČR roč. 2005, č. 6, s. 553- 586. ISSN 0231-6625.

TYKAR, Luděk. 2008. *Služební poměr státních zaměstnanců.* Vyd. 1. Praha, Leges: 176 s. ISBN 978-80-87212-05-9. s 37.

VAVERA, František; HULINSKÝ, Petr; MLSNA, Petr; MATES, Pavel; CHRÁSTKOVÁ, Kristina; DOLEŽÍLEK, Jiří; ŠKODA, Jindřich. 2015. *Zákon o státní službě s poznámkami.* Vyd. A. Čeněk: 320 s. ISBN:978-80-7380-518-0

VLČKOVÁ, Eliška; KAŠPAROVÁ, Irena; BLÁHOVÁ, Pavla. 2015. *Zákon o státní službě.* První vydání. Olomouc, Anag: 344 s.

5.2. Seznam legislativních předpisů

Nařízení vlády č. 92/2015 Sb., o pravidlech pro organizaci služebního úřadu.

Nařízení vlády č. 106/2015 Sb. o oborech státní služby.

Předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu č. 13/2015, kterým stanoví etický kodex státního zaměstnance.

Služební předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu č. 4/2019, kterým se stanoví Rámcová pravidla vzdělávání ve služebních úřadech.

Služební předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu ze dne 2. června 2021, o bližších pravidlech pro výkon státní služby z jiného místa.

Zákon č. 15/1914 ř. z., služební pragmatika, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 11/1918 Sb., zákon o zřízení samostatného státu československého, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 66/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech státních zaměstnanců.

Zákon č. 67/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech soudců z povolání, prokurátorů a soudcovských čekatelů (soudcovský zákon).

Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 451/1991 Sb. Zákon, kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky.

Zákona č. 219/1999 Sb. o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 349/1999 Sb., zákon o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 219/2000Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákona č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému.

Zákon č. 218/2002 Sb., o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech (služební zákon).

Zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 159/2006 Sb., zákon o střetu zájmů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. (§ 28 krajní nouze a § 29 nutná obrana), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 198/2009 Sb. o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).

Zákon č. 89/2012 Sb. nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

5.3. Seznam internetových zdrojů

KPMG Česká republika, s.r.o. Zpráva z ex post hodnocení dopadů regulace (RIA) k zákonu č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů s cílem vyhodnotit účinnost zákona o státní službě k 31. prosinci 2018. Praha, 2019, s. 53. [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/sluzba/soubor/zprava-z-ex-post-hodnoceni-dopadu-regulace-ria.aspx>

KORBEL F., STAŇKOVÁ K. 2016. *Zákon o státní službě – nová problematika veřejného práva.* epravo.cz [online]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zakon-o-statni-sluzbe-nova-problematika-verejneho-prava-99740.html>

Ministerstvo vnitra, Poradní sbor náměstka ministra vnitra pro státní službu k zákonu o státní službě. 2016 Závěr č. 10, ze zasedání poradního sboru náměstka ministra vnitra pro státní službu k zákonu o státní službě ze dne 25. listopadu 2016. Zastupování dle § 66 zákona o státní službě ve vztahu k nároku státního zaměstnance na plat, který by mu náležel, pokud by byl zařazen na služebním místě představeného, kterého zastupuje. [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/sluzba/clanek/poradni-sbor-namestka-mv-pro-statni-sluzbu.aspx#:~:text=Z%C3%A1v%C4%9Br%20%C4%8D.%2010%3A%20Zastupov%C3%A1n%C3%AD%20dle%20%C2%A7%2066%20z%C3%A1kona%20o%20st%C3%A1tn%C3%AD%20slu%C5%BEb%C4%9B%20ve%20vztahu%20k%C2%A0n%C3%A1roku%20st%C3%A1tn%C3%ADho%20zam%C4%9Bstnanc%C3%A1%20na%20plat%20kter%C3%BD%20by%20mu%20n%C3%A1le%C5%B>

[Eel%2C%20pokud%20by%20byl%20za%C5%99azen%20na%20slu%C5%BEbn%C3%ADm%20m%C3%ADst%C4%9B%20p%C5%99edstaven%C3%A9ho%2C%20kter%C3%A9ho%20zastupuje](#)

Ministerstvo vnitra, Poradní sbor náměstka ministra vnitra pro státní službu k zákonu o státní službě. 2017. Závěr č. 13, ze zasedání poradního sboru náměstka ministra vnitra pro státní službu k zákonu o státní službě ze dne 10. března 2017 Služební předpisy. [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/sluzba/soubor/ps-170310-zaver-c-13-pdf.aspx>

Nařízení vlády č. 567/2006 Sb. Nařízení vlády o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatku ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí. [online]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/977663/Na%C5%99%C3%ADzen%C3%AD+v%C3%A1dy+%C4%8D.+567_2006.pdf/6cc9603a-8139-ec8d-e61f-f174db918608

Ochrana člověka za mimořádných událostí. In MVČR [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/ochrana-cloveka-pdf.aspx>

POSPÍŠIL, Petr. 2015. *Právní úprava státní služby – práva a povinnosti státních zaměstnanců*. Unes, Účetnictví neziskového sektoru. [online]. Dostupné z: <https://www.dauc.cz/clanky/4640/pravni-uprava-statni-sluzby-prava-a-povinnosti-statnich-zamestnancu>

POSTRÁNECKÝ, Josef. *Stanovisko k aplikaci § 80 zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě*. 2 s. [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/sluzba/clanek/stanovisko-k-aplikaci-80-zakona-c-234-2014-sb-o-statni-sluzbe.aspx>

Příručka pro personální agendu a odměňování zaměstnanců. [online]. Dostupné z: <https://ppropo.mpsv.cz/III2Zamestnanec>

Příručka pro personální agendu a odměňování zaměstnanců. [online] Dostupné z: <https://ppropo.mpsv.cz/III1Zamestnavatel>

Služební předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu ze dne 14. prosince 2015, kterým se stanoví pravidla etiky státních zaměstnanců [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/sluzba/clanek/sluzebni-predpisy.aspx?q=Y2hudW09OQ%3d%3d>

Služební předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu č. 1/2019 ze dne 27. února 2019, kterým se stanoví postup při provádění služebního hodnocení státních zaměstnanců. [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/sluzba/soubor/sluzebni-predpis-namestka-ministra-vnitra-pro-statni-sluzbu-c-1-2019.aspx>

Služební předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu č. 4/2019 ze dne 5. listopadu 2019, kterým se stanoví Rámcová pravidla vzdělávání ve služebních úřadech. [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/sluzba/soubor/sluzebni-predpis-namestka-ministra-vnitra-pro-statni-sluzbu-c-4-2019.aspx>

Služební předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu ze dne 2. června 2021, o bližších pravidlech pro výkon státní služby z jiného místa. [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/sluzba/soubor/sluzebni-predpis-namestka-ministra-vnitra-pro-statni-sluzbu-c-2-2021.aspx>

Služební předpis náměstka ministra vnitra pro státní službu ze dne 12. března 2020, kterým se stanoví postup při zřizování zkušebních komisí. [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/sluzba/soubor/sluzebni-predpis-namestka-ministra-vnitra-pro-statni-sluzbu-c-1-2020.aspx>

Stanovisko k aplikaci § 81 zákona o státní službě: 17 s. [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/sluzba/clanek/stanovisko-k-aplikaci-81-zakona-o-statni-sluzbe.aspx>

Stanoviska sekce pro státní službu k zastupování představeného, 10. 07. 2021 [online]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/stanoviska-sekce-pro-statni-sluzbu-k-zastupovani-predstaveneho-162.html>

TINTĚRA, Pavel. 2004. *Veřejná služba a systémy služby*. spravni.justice.cz [online]. Dostupné z: <http://spravni.juristic.cz/514416/clanek/spravni2.html>

Usnesení vlády ze dne 15. června 2020 č. 660 o jmenování na služební místo náměstka ministra vnitra pro státní službu [online]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/zvlady/usneseni/2020/660/>

Usnesení Zvláštního senátu zřízeného podle zákona č.131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů, ze dne 17. 8. 2005, sp. zn. Konf 76/2004. [online]. Dostupné z: <https://vyhledavac.nssoud.cz/?teaserFilledSearch=AND:oznacivecidelenesena t:|AND:oznacivecideleneregistrovaznackaSID:23|AND:oznacivecidelenepor adovecislo:76|AND:oznacivecidelenerok:2004|AND:oznacivecidelenecisloje dnaci:|AND:oznacivecivcelku:>

VALACHOVÁ Kateřina. *Zákon o státní službě I.* Právní prostor.cz [online]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/spravni-pravo/zakon-o-statni-sluzbe>

Wikipedia.org. Pracovní poměr. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Pracovn%C3%AD_pom%C4%9Br

Živelní události. In: Česká asociace pojišťoven [online]. Dostupné z: <http://www.cap.cz/odborna-verejnost/on-line-slovník-a-encyklopedie>.